

**УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ – ШТИП
ПРАВЕН ФАКУЛТЕТ – ШТИП**

Јулијана Иванова

**СПОГОДУВАЊЕ ЗА ВИСИНАТА НА КАЗНАТА
И НЕГОВАТА ЗЛОУПОТРЕБА ВО ПРАКСА**

МАГИСТЕРСКИ ТРУД

Штип Март 2017

Комисија за оценка и одбрана:

Ментор: Олга Кошевалиска

Доцент Д-р Правен факултет Штип

Член: Марија Амповска

Доцент Д-р Правен факултет Штип

Член: Лазар Нанев

Вон.Професор Д-р Правен Факултет Штип

Содржина

Вовед	5
Глава 1 – Спогодбување во кривичната постапка	8
1.1 Предности на спогодбената правда	8
1.2 Облици на спогодување	10
Глава 2 – Спогодбување според одредбите на ЗКП.....	11
2.1 Основни карактеристики на постапката за спогодување	11
2.2 Елементи на предлог-спогодбата.....	13
2.3 Оценка на предлог-спогодбата.....	15
2.4 Улога на процесните субјекти во процесот на спогодување	17
2.4.1 Јавен обвинител.....	17
2.4.2 Обвинет.....	17
2.4.3 Бранител.....	18
2.5 Статусот на изјавата за признавање на вина односно на признанието според ЗКП	20
2.6 Оценка на обвинението.....	21
2.7 Признание дадено на главната расправа.....	23
Глава 3 – Правила за спогодување	24
3.1 Дефинирање на процесот на спогодување за вина.....	26
3.2 Како до заедничка согласност?	28
3.3 Клиентот – негова подготовка за процесот за спогодување за вина.....	29
3.4 Клиентот – негова подготовка за рочиштето за спогодување за вина	30
Глава 4 – Анализа на Законот за одредување на видот и одмерување на висината на казната.....	31
4.1 Комисија за воедначување на казнената политика	32
4.2 Одредување на видот и одмерување на висината на кривичните санкции....	38
4.3 Договорење за видот и висината на казната помеѓу јавниот обвинител и обвинетиот во рамките на спогодувањето.....	41
4.4 Признавање на вина во текот на главната расправа	41
4.5 Компаративни искуства со Упатствата за одмерување на санкциите.....	42
4.6 Искуствата со упатствата за одмерување на санкциите во САД.....	43
4.7 Упатства за одмерување на санкциите во Англија и Велс	45
Глава 5 – Забелешки за примената на спогодувањето во практика	47
5.1 Позитивни и негативни страни на институтот спогодување и признавање на вина и спогодување за видот и висината на казната	47
5.2 Злоупотреба на институтот спогодување за висината на казната во практика	51

5.3 Примери од пресуди, донесени врз основа на спогодување помеѓу јавниот обвинител и обвинетиот.....	53
Глава 6 – Компаративни практики за спогодување	63
6.1 Англија и Велс.....	63
6.1.1 Признавање на вина за сите или за дел од точките содржани во обвинението	66
6.1.2 Договорна основа за признавање на вина.....	67
6.1.3 Њутнова расправа	68
6.1.4 Случаи со сериозна измама – Договор за признавање вина врз одредена основа договорена од Обвинителството и одбраната, проследена со заеднички поднесоци во врска со казната	68
6.1.5 Индикација за казната која се дава однапред.....	70
6.1.6 Намалување на казната на обвинетиот во случај на негово помагање на органите на прогон.....	71
6.1.7 Обвинителот и неговата улога	72
6.1.8 Бранителот и неговата улога.....	74
6.1.9 Улогата на жртвите и нивните семејства во процесот на изјаснување на вина.....	74
Глава 7 – Рамка на истражување.....	75
7.1 Стручна оправданост	75
7.2 Научна оправданост.....	77
7.3 Методологија.....	78
7.4 Хипотеза	79
7.5 Теза.....	80
Заклучок	81
Користена литература.....	86

Апстракт

Спогодувањето за вина всушност претставува заемен договор, во кој и едната страна - јавниот обвинител, и другата страна - обвинетиот заедно со неговата одбрана, помалку отстапуваат од својата првична замисла.

Спогодувањето всушност претставува облик на активно преговарање, во кое обвинетиот со цел да дојде до одредени отстапки од обвинението или во однос на кривичната санкција се откажува од правото на судење со давање на признание, односно изјава со која ја признава вината. Иницијатива за спогодување може да поднесе секоја од страните.

Основен недостаток на спогодувањето е тоа што доколку разликата помеѓу понудената санкција при спогодувањето и санкцијата која може обвинетиот да ја добие на судење е мала, може да доведе до демотивиција на обвинетиот од спогодувањето.

Сите субјекти кои учествуваат во постапката за спогодување за вина, вклучувајќи го и судот, се обврзани да обезбедат правна сигурност и законитост.

Секоја од страните кои земаат учество во постапката за спогодување треба да имаат еднакви преговарачки позиции. Во постапката за спогодување задолжително е да се почитуваат меѓународните стандарди за заштита на човековите права, првенствено правото на фер судење, содржано во чл.6 од Европската конвенција за човекови права.

Клучни зборови: *спогодувањето за вина, договор, активно преговарање, иницијатива, правна сигурност, законитост, еднаквост, заштита на човекови права, фер судење*

Abstract

The plea agreement is actually a mutual agreement, and that one side - the prosecutor and other side-defendant with his defense less deviate from its original idea.

Plea-bargaining is actually a form of active negotiation, in which the defendant in order to receive certain discounts or charges in relation to criminal sanction waives the right to trial by giving a confession or statement in which he admits his guilt. Initiative settlement may be initiated by any party.

Main drawback of the plea agreement is that if the difference between the winning penalty in the plea agreement and the sanction which may defendant to get a trial is small, can lead to demotivation of the accused under the plea agreement. All entities involved in the process of plea bargaining, including the court is obliged to provide legal certainty and legality.

Each of the parties participating in the process of settlement should have equal negotiating positions. In the plea agreement procedure is mandatory to comply with international standards for the protection of human rights, primarily the right to a fair trial contained in Article 6 of the The European Convention on Human Rights.

Keywords: the plea agreement, contract negotiation active, initiative, legal certainty, legality, equality, human rights, fair trial

Вовед

Зголемувањето на ефикасноста на системот на казнена правда, како и неопходноста за забрзување на самата кривична постапка, всушност претставуваат едни од главните причини за реформа на казненото законодавство во Република Македонија. Поради тоа, во ЗКП се воведени неколку нови постапки, а исто така е проширен и опсегот на кривичната постапка. Тие нови постапки се: постапка за спогодување, постапка за медијација и постапка за издавање на казнен налог. Првата постапка – постапка за спогодување всушност е воведена со цел да се поттикне поголема иницијативност како на обвинителството, така и на одбраната, понатаму подготвеност, односно спремност да се иницира, односно да се пристапи кон спогодување, како и да се прифати предлогот кој е поднесен од спротивната страна, односно можност да се дојде до едно решение кое е заедничко и прифатливо и за двете страни. Втората постапка која е воведена со ЗКП е постапката за медијација којашто доведува до целосно вонсудско решавање на кривично правните спорови, но под услов тие да се гонат по приватна тужба. Основна цел која се сака да се постигне со оваа постапка е судовите што е можно повеќе да се растоварат и ослободат од обемот на кривичните дела кои се полесни. Всушност тоа значи растоварање од оние кривични дела за кои подобра разрешница би бил надоместокот на штетата која е причинета, а најпрвин помирување на сторителот на кривичното дело со оштетеното лице. Последна но не и помалку битна постапка која е воведена со ЗКП е постапката за издавање на казнен налог, којашто всушност доведува до тоа од страна на судот да биде изречена санкција, а таа санкција да е по предлог на јавниот обвинител, без воопшто да биде одржана главна расправа. Основна цел на оваа постапка е редуцирање односно намалување на главната расправа кај оние кривични дела за кои е надлежен да постапува судијата-поединец.

За прв пат во македонското казнено-процесно законодавство во Законот за кривична постапка се содржани неколку одредби кои се однесуваат на можноста јавниот обвинител и осомничениот да се спогодат како за видот, така и за висината на кривичната санкција; понатаму тој предвидува одредби кои предвидуваат поинаков статус на изјавата за признавање на вина дадена во фаза на контрола на обвинението, признанието дадено во текот на главната расправа во редовната постапка која се води, како и признанието дадено во текот на раправата во скратена постапка, за разлика од тоа што досега било предвидено за признанието дадено од страна на обвинетиот пред судот.

Измените кои се воведени со ЗКП со кои всушност се менува процедуралното постапување претставуваат еден вид на англосаксонски институти, кои се карактеризираат со долгогодишно постоење во државите кои

припаѓаат на common law, се разбира со нивно приспособување на европското правосудно тло. Она што е важно да се спомене е тоа што казнено-процесното право и судската постапка кои се карактеристични за европското тло долго време се спротивставуваат на спогодбената, консензуалната правда, тргнувајќи од тоа дека казнената реакција е законски цврста и строго утврдена, и воопшто не познава ниту дијалог ниту, пак, компромис, а најмалку договор, со оглед на тоа дека најважна и најзначајна цел која се сака да се постигне е заштитата на социјалните, фундаментални вредности.

Веќе подолг временски период во казнено-процесната литература можеме да сретнеме негативни мислења за тоа дека мешовитата кривична постапка се карактеризира со спорост, неефикасност, нефлексибилност, нагласен формализам и сл. Ваквите негативни мислења се очекува да бидат надминати со воведувањето на постапката за спогодување помеѓу јавниот обвинител од едната страна и обвинетиот и неговата одбрана од другата страна.

Доколку се потврди тврдењето дека ефикасна казнена правда може да се обезбеди и преку постапки кои овозможуваат декриминализација, депенализација, алтернативни облици на кривичното гонење и поедноставување на кривичната постапка, во тој случај доста важно е да се прави разлика помеѓу спогодувањето како однос помеѓу сторител на дело и јавниот обвинител, како овластен тужител (како еден вид алтернатива на судската постапка), од преговарањето заради обештетување кое може да се одвива помеѓу сторителот и оштетениот, а коишто ги раководи трето незасегнато лице (медијатор) и има карактер на алтернатива за гонењето. Исто така доста важно е осомничениот, пред започнувањето на првото испитување, да се информира и за правото на спогодување за вината со јавниот обвинител. Она што јавниот обвинител може да му понуди на осомничениот како возврат на неговото признание на вина за делото за кое се товари е изрекување казна под законски одредениот минимум на казната затвор за тоа кривично дело, односно поблага санкција. Притоа обвинителот е должен да се движи во рамките на задолжителните прописи од Кривичниот законик за видот и целта на кривичната санкција, условите за нивното изрекување, казните кои можат да се изречат за поодделни кривични дела и за границите на ублажувањето на законски пропишаните казни.

Во контекст на спогодувањето за вина, спогодувањето за висината на казната е регулирано и со Законот за одредување на видот и висината на казната. Имено, при договарањето на јавниот обвинител и обвинетиот во текот на истражната постапка, исто така и во скратената постапка сè до поднесувањето на обвинителниот предлог, не може да биде договорена казна помала од 50% од казната што би била изречена со примена на одредбите од Законот за

одредување на видот и висината на казната во редовната судска постапка.¹ Понатаму во текот на главната расправа, откако ќе бидат одржани воведните говори на странките, ако обвинетиот ја признае вината, во тој случај судот не може да му изрече казна помала од 70% од казната што би била изречена со примена на одредбите од Законот за одредување на видот и висината на казната во редовната судска постапка.²

1 Член 20 од Законот за одредување на видот и висината на казната („Сл. весник на Р. Македонија“, бр.199 од 30.12.2014 година)

2 Член 21 од Законот за одредување на видот и висината на казната („Сл. весник на Р. Македонија“, бр.199 од 30.12.2014 година)

Глава 1 – Спогодување во кривичната постапка

1.1 Предности на спогодбената правда

Иницијативност на странките како и нивната подготвеност да се прифати предлогот даден од другата страна да се преговара, односно да се изнајде компромисно решение е она коешто всушност претставува спогодбена правда. Таа може да се опише како еден начин на прифаќање нови облици на постапување кои претставуваат одговор за полесни кривични дела односно начин да се задоволи чувството на несигурност, а воедно да се води сметка за интересите на жртвата. Согласноста помеѓу странките која произлегува од консензуалната правда може да биде дадена изречно или молкумно.

Желбата казненото постапување да биде поекономично и поефикасно довела до многубројни анализи на економската исплатливост и предностите кои произлегуваат од спогодувањето кое се оценува како механизам кој доведува до значително подобрување на квалитетот на самото кривично гонење. Препораката бр. Р (87)18 на Комитетот на министри на Советот на Европа за поедноставување на казнената правда детално ја препорачува самата постапка за спогодување со која се доаѓа до голема мера до забрзување на постапувањето затоа што самиот обвинет ја признава вината и не постои неизвесност за санкцијата којашто следува. Кога од страна на обвинетиот има признание, правилата на постапката мора да бидат поблаги, затоа што забрзувањето се однесува на неизведување на докази и во тој случај постапката е многу поефикасна, побрза и поедноставна, бидејќи во тој случај судијата кој е назначен треба само да ја определи казната односно санкцијата.

Пред да бидат прифатени решенијата во ЗКП, кои се однесуваат на спогодувањето и признавање на вина, им претходеше анализа со споредување на решенијата содржани во казнено-процесното законодавство на Холандија, Норвешка, Франција, Италија, Германија, Србија, Хрватска и Босна и Херцеговина во однос на нивните забрзани постапки, којашто анализа покажа дека престанува да постои чиста континентална казнена постапка. Од направената анализа се констатира дека напорите за запазување на казнената правда одат преку прифаќање во нашиот казнено-процесен систем на модели на поедноставено постапување, тенденција пресудата да биде донесена во порана фаза од казнената постапка, понатаму тенденција странките сè повеќе да бидат задоволни околу кривичната санкција и со самото тоа да се одбегне користење правни лекови, а воедно би се забрзало постапувањето и би биле донесени конечни и извршни судски пресуди. Исто така потребно е да се спомне дека постои различен третман на постапката за спогодување за казна кога предлогот е даден од странките и бранителот и изјавата за признавање на

вина во зависност од фазата на постапката кога овие институти се применуваат. Понатаму, надлежноста на судот и постапката за нивно испитување, оценка и донесување на конечна одлука се различни кога се применува институтот спогодување и признавање на вина.

За спогодување и признавање на вина може да се каже дека води кон промена на улогата на процесните субјекти, пред сè на оние страни кои се спротивставени и на бранителот во постапувањето. За прв пат со оваа постапка се овозможува странките и бранителот односно обвинетиот да дадат признание како услов за одбегнување на класичната казнена постапка, а со самото тоа до забрзување и поефикасна казнена правда.

За самата спогодбена правда потребно е освен нејзините предности да се наведат и недостатоци и забелешки; најголема корист според повеќето експерти имаат адвокатите и судиите. Ублажувањето на казната кое произлегува од даденото признание на обвинетиот е во спротивност со принципот на пропорционалност на санкцијата, а самото кривично правосудство станува мултифункционален систем.

Спогодувањето исто така според други експерти, пак, се оценува како катастрофа во кривичната постапка затоа што доведува до ублажување на казната на обвинетиот која е незаслужена.

Како најголема забелешка за спогодувањето и признавањето на вина се наведува и тоа дека овој институт има големи уставно-правни недостатоци и нелогичности бидејќи со оваа постапка не се испитуваат сведоци, обвинетиот не ужива заштита врз основа на презумција на невиност, а воедно е поткопано неговото право на правично и јавно судење. Спогодувањето на вина може да доведе до опасност за притисок врз невино лице да ја признае вината со надеж дека ќе добие пониска казна од казната која е определена во законот за кривичното дело за кое се товари.

1.2 Облици на спогодување

Кога станува збор за спогодување на вина потребно е да се спомне дека иако спогодувањето има потекло од англосаксонското право, сепак постои голема разлика во однос на мотивите за преговарање за вина во европските држави и државите од *common law*.

Европското законодавство кај спогодувањето за вина акцент ставаат на видот и висината на кривичната санкција (*sentence bargaining*) која воедно претставува предмет на преговарање и договарање, додека, пак, англосаксонскиот модел е фокусиран кон обемот на обвинението – бројот, правна квалификација и опис на кривичното дело (*charge bargaining*).³

Понатаму и во примената односно начинот на пропишувањето постојат одредени разлики: така во Англија во практиката спогодувањето за вина долго време се применува и е дел од правото во Англија, а правна сила добило дури во 1996 година кога формално се озаконоило, додека, пак, во оние држави кои припаѓаат на мешовитиот казнено-правен систем поради начелото на легалитет, најпрвин услов е легислативно регулирање на спогодувањето, по што доаѓа негово заживување и на крајот практична примена.

Во повеќе современи казнено–процесни системи постои спогодувањето за вина кое се спроведува помеѓу осомничениот и неговиот бранител и јавниот обвинител, се разбира со одредени разлики и сличности во однос на оценката на законодавецот, односно на практичната примена, за тоа на кој начин, во која форма и за кои кривични дела може да се применува спогодувањето за вина.

Спогодувањето за вина може да се појави во неколку облици кои притоа не се исклучуваат меѓу себе и можат да се комбинираат, и тоа:

- *fact bargaining* – ако обвинетиот даде изјава за признавање на вина, согласност за селективно признавање на фактите;
- *charge bargaining* – спогодување за содржината на обвинителниот акт во однос на правната квалификација и описот на кривичните дела.⁴
- Исто така постојат и посебни облици за спогодување, и тоа:
- *nolo contendere pleas* – без давање на изјава за признавање на вина од страна на обвинетиот, санкцијата се прифаќа;
- *alford pleas* – облик на спогодување каде обвинетиот не ја признава вината тука се изјаснува дека обвинителството има доволно докази за утврдување на вината надвор од секако разумно сомневање;
- *sentence bargaining* – признавањето на вина од страна на обвинетиот води кон ублажување или намалување на казната, односно со определување на казна која би била помала од онаа казна која би ја определил судот доколку се водела редовна судска постапка за тоа кривично дело.⁵

3 Бужаровска Гордана, Спогодување на вина: Прирачник за практичари (Гордана Бужаровска, Мајкл Г. Карналас, Дејвид Пе) - Скопје: OBSE, 2010, стр.15

4 Бужаровска Гордана, Спогодување на вина: Прирачник за практичари (Гордана Бужаровска, Мајкл Г. Карналас, Дејвид Пе) - Скопје: OBSE, 2010, стр.15

5 Бужаровска Гордана, Спогодување на вина: Прирачник за практичари (Гордана Бужаровска, Мајкл Г. Карналас, Дејвид Пе) - Скопје: OBSE, 2010, стр.15

Глава 2 – Спогудување според одредбите на ЗКП

2.1 Основни карактеристики на постапката за спогудување

Во ЗКП⁶ кој е донесен во 2010 година детално се наведени условите кои треба да бидат исполнети за да може да се пристапи кон спогудување за вина, начинот на постапување на страните, понатаму содржината на предлог-спогодбата, нејзиното поднесување, оценка на предлог-спогодбата од страна на судот, како и улогата на странките, бранителот, судот и оштетениот во самата постапка за спогудување.

Постапката за спогудување всушност претставува постапка во која врз основа на спогодба помеѓу јавниот обвинител и осомничениот се донесува пресуда и за првпат со оваа постапка се овозможува договарање на странките со основна цел донесување, односно постигнување решение кое е прифатливо и за двете страни.

Основни карактеристики со кои се одликува постапката за спогудување се:

- * Тежина на кривичното дело – Без оглед на тежината на кривичната санкција која е пропишана за кривичното дело, спогудувањето за вина е дозволено за сите кривични дела.
- * Согласност од обете страни – За да може да дојде до постапката за спогудување, потребно е да постои согласност од двете страни, односно предлог-спогодбата не може да потекнува само од една страна во постапката. Притоа иницијативата за отпочнување на постапка за спогудување за вина може да потекне и од едната и од другата страна, односно не е важно од која странка потекнува иницијативата, сè додека постои желба и подготвеност од двете страни за постапката за спогудување.
- * Модел на спогудување - Во ЗКП законодавецот во однос на постапката за спогудување го прифатил моделот за спогудување за кривичната санкција (sentence bargaining), а не моделот кој се однесува на кривичните дела кои ќе бидат вклучени во обвинението. Во предлог-спогодбата можат да бидат вклучени само оние кривични дела за кои е донесена наредба за истражна постапка.
- * Ублажување на казна – Надлежниот судија е должен да ја определи кривичната санкција според видот и висината, односно во законски определените рамки за конкретното кривично дело, но не под границите за ублажување на казната определени со Кривичниот законик на РМ.
- * Дали признанието е предуслов за спогудувањето - Во истражната постапка изјавата која се однесува на признавање вина не е предуслов за почеток на постапката за спогудување, додека, пак, во фазата која се однесува на

6 Закон за кривична постапка, „Сл. весник на РМ“ бр.150/2010;

оценка на обвинителниот акт таа (изјавата) претставува предуслов без кој не може да отпочне постапката за спогодување.

- ❖ Предмет на спогодување – Кога станува збор за предмет на спогодување според нашиот ЗКП тоа е видот и висината на санкцијата. Односно во предлог-спогодбата потребно е да се наведе точно и прецизно санкцијата која се предлага, определена по вид и висина, притоа таа треба да биде во законски определените рамки за кривичното дело и, што е најважно, да не биде под границите за ублажување на казната определени во Кривичниот законик на РМ.
- ❖ Кога е можно спогодувањето – Спогодувањето за вина е можно односно е дозволено од оној момент кога јавниот обвинител ќе донесе наредба за почеток на истражната постапка па сè до оценка на обвинителниот акт.
- ❖ Заштита на оштетениот – Во предлог-спогодбата за јавниот обвинител е пропишана обврска заедно со сите докази кои се прибавени облигаторно да приложи и потпишана писмена изјава од оштетениот во однос на видот и висината на неговото имотно–правно побарување. Ова е со цел да бидат заштитени интересите на оштетениот.
- ❖ Задолжително присуство на бранителот – Од моментот кога ќе започне постапката за спогодување, осомничениот мора да има бранител кој може сам да го избере и со тоа да одлучи кој ќе го застапува во целата постапка или, пак, доколку не определи свој бранител, судот ќе му определи по службена должност. Со ова всушност се прошируваат можностите за задолжителна одбрана во текот на целата кривична постапка, што има основна цел да овозможи осомничениот да учествува во самата постапка преку својот бранител, односно да се обезбеди еднаквост на оружјата и на двете страни.
- ❖ Забрана за учество на судот во спогодувањето – Во ЗКП точно и прецизно е пропишано неучеството на судот во постапката за спогодување. Оваа одредба е внесена во ЗКП со цел да му се оневозможи на судот на кој и да било начин да влијае врз странките во постапката во однос на одлуката дали да се вклучат во постапка за спогодување или не, како и во поглед на видот и висината на кривичната санкција која ќе ја изберат.⁷

7 Бужаровска Гордана, Спогодување на вина: Прирачник за практичари (Гордана Бужаровска, Мајкл Г. Карналас, Дејвид Пе) - Скопје: OBSE, 2010, стр.16,17,18

2.2 Елементи на предлог-спогодбата

Предлог-спогодбата за да може да биде функционална, односно да ја исполни првичната цел, да биде прифатена и од двете страни, потребно е да содржи неколку елементи. Тие елементи можат да се поделат во неколку групи, односно категории, и тоа:

✓ Воведни податоци:

- податоци кои се однесуваат на учесниците во постапката за спогодување (осомничениот, неговиот бранител и јавниот обвинител),
- опис и правна квалификација на кривичните дела кои претставуваат дел од предлог-спогодбата (притоа тоа може да се однесува на дел или на сите кривични дела за кои е во тек истражната постапка).

✓ Предмет на спогодувањето:

- кривичната санкција која е предложена по вид и висина (кривичните санкции во РМ според законот се поделени на: главна казна, споредна казна, мерки на безбедност, алтернативни мерки и воспитни мерки),
- вид и висина на имотно-правното побарување и начинот на кој тоа ќе биде остварено, се разбира ако постои согласност од страна на оштетениот тоа да биде предмет на спогодувањето.

✓ Изјави од странките:

- за да може да дојде до спогодување, осомничениот мора да даде изјава дека доброволно и свесно ја прифаќа предлог-спогодбата како и последиците што доаѓаат со неа,
- осомничениот исто така и јавниот обвинител треба да дадат изјава дека се откажуваат од правото на жалба во случај да биде донесена пресуда, со која пресуда ќе биде прифатена предлог-спогодбата.

✓ Начин на надоместување на трошоците на постапката

✓ Завршен дел:

- на крајот предлог-спогодбата треба да биде потпишана од осомничениот и неговиот бранител како и од страна на јавниот обвинител, а исто така да бидат наведени и датумот и местото на склучување на предлог-спогодбата.

Откако предлог-спогодбата ќе биде потпишана од двете страни и ќе биде поднесена до судот, од тој момент започнува втората фаза од самата постапка за спогодување која, пак, се карактеризира односно се однесува на судска оценка на предлог-спогодбата. Во фаза која се однесува на оценка на предлог-спогодбата, акцентот е ставен на судијата на претходна постапка односно тој ја има главната улога во оваа фаза.⁸

На посебно рочиште кое судијата на претходна постапка го закажува во рок

8 Бужаровска Гордана, Спогодување на вина: Прирачник за практичари (Гордана Бужаровска, Мајкл Г. Карналас, Дејвид Пе) - Скопје: OBSE, 2010, стр.18 и 19

од 3 дена по приемот на предлог-спогодбата се разгледува предлог-спогодбата. Рокот којшто е даден од 3 дена е со цел постапувањето да се одвива ефикасно и брзо. На ова рочиште се повикуваат обете страни - и осомничениот со неговиот бранител и јавниот обвинител.⁹

Судот најпрвин на рочиштето ги испитува околностите:

- * дали предлог-спогодбата е доброволно поднесена,
- * дали осомничениот е свесен за правните последици од прифаќањето,
- * понатаму дали осомничениот е свесен за последиците кои се поврзани со имотно-правното побарување на оштетениот и
- * дали осомничениот е свесен за трошоците на постапката за спогодување.¹⁰

Откако овие околности ќе бидат испитани, судијата на претходна постапка е должен да ги поучи странките и бранителот:

- * дека тие можат да се откажат од предлог-спогодбата сè до моментот на донесување одлука од страна на судот, при што доколку тие се одлучат да се откажат од предлог-спогодбата, ќе се смета како таа воопшто да не била донесена и сите списи кои биле поднесени во врска со неа ќе бидат вратени на јавниот обвинител за натамошно негово постапување,
- * дека со прифаќање на предлог-спогодбата се смета дека двете страни се откажале од правото на жалба на донесената пресуда со која во целост се прифаќа поднесената предлог-спогодба.¹¹

Доколку странките се одлучат да се откажат од предлог-спогодбата, тоа откажување може да биде:

- експлицитно – во случај кога јавниот обвинител, осомничениот и неговиот бранител се откажат од поднесената предлог-спогодба до донесување на одлуката од страна на судот или
- имплицитно – во случај кога осомничениот, неговиот бранител и јавниот обвинител поднесат барање за утврдување на санкција различна од санкцијата која е содржана во предлог-спогодбата во текот на рочиштето.¹²

9 Чл. 488 од Законот за кривична постапка, „Сл. весник на РМ“ бр.150/2010;

10 Чл. 488 од Законот за кривична постапка, „Сл. весник на РМ“ бр.150/2010;

11 Чл. 488 од Законот за кривична постапка, „Сл. весник на РМ“ бр.150/2010;

12 Бужаровска Гордана, Спогудување на вина: Прирачник за практичари (Гордана Бужаровска, Мајкл Г. Карналас, Дејвид Пе) - Скопје: OBSE, 2010, стр.20

2.3 Оценка на предлог-спогодбата

Судијата, одлуката во однос на предлог-спогодбата може да ја донесе во форма на решение или во форма на пресуда во зависност од тоа дали ја оценил како прифатлива или не.

Надлежниот суд ќе донесе пресуда која се заснова врз предлог-спогодбата доколку предлог-спогодбата биде оценета како прифатлива, и во тој случај, при донесување на ваква пресуда судот не смее да изрече санкција поразлична од кривичната санкција наведена во предлог-спогодбата. Од ова произлегува дека судот доколку ја прифати предлог-спогодбата не смее да прави никакви измени во однос на санкцијата која е предложена, а за која странките во постапката се договориле. Доколку, пак, судот смета дека санкцијата како таква целосно не е прифатлива, ќе донесе решение со кое ќе ја одбие предлог-спогодбата, по што сите списи се враќаат кај јавниот обвинител, односно се продолжува понатаму со постапувањето.¹³

Пресудата која судот ја донесува врз основа на предлог-спогодбата ги содржи сите оние елементи кои ги содржи осудителната пресуда согласно со ЗКП. Притоа таа се објавува веднаш, а во писмена форма се изработува во рок од 3 дена од објавувањето. Таа се доставува без одлагање на осомничениот и неговиот бранител, јавниот обвинител, како и на оштетениот, кој доколку во однос на одлуката за видот и висината на имотно–правното побарување не е задоволен, своето право може да го остварува во парнична постапка.¹⁴

Пресудата со која судот одлучува во конкретниот кривичен случај има сила на правосилна и извршна пресуда. Имено, со неа се овозможува завршување на постапката уште во најрана фаза од нејзиното започнување, а притоа неможноста обете страни да поднесат жалба на донесената пресуда доведува до ефикасен, прифатлив, брз и правичен краен резултат и за обете страни.¹⁵

Кога, пак, судот нема да ја прифати предлог-спогодбата, негативната одлука ја донесува во форма на решение за одбивање на предлог-спогодбата. Ова решение судот ќе го донесе кога:

- ✓ доказите кои се прибавени за фактите кои се важни за избор и одмерување на кривичната санкција не го оправдуваат изрекувањето на кривичната санкција која е предложена, содржана во предлог-спогодбата, или
- ✓ во текот на рочиштето осомничениот и неговиот бранител или јавниот обвинител поднесат барање за утврдување на кривична санкција која е

13 Бужаровска Гордана, Спогудување на вина: Прирачник за практичари (Гордана Бужаровска, Мајкл Г. Карнаваас, Дејвид Пе) - Скопје: OBSE, 2010, стр.20 и 21

14 Чл. 490 од Законот за кривична постапка, „Сл. весник на РМ“ бр.150/2010;

15 Бужаровска Гордана Спогудување на вина : Прирачник за практичари (Гордана Бужаровска, Мајкл Г. Карнаваас, Дејвид Пе), - Скопје: OBSE, 2010 стр.21

поразлична од кривичната санкција содржана во предлог-спогодбата.¹⁶

Против ова решение на судот не е дозволена жалба. Во случај на донесување вакво решение, судијата на претходна постапка сите списи во однос на предметот ги доставува до јавниот обвинител, додека, пак, записникот од одржаното рочиште и предлог-спогодбата не можат да се користат во понатамошниот тек од постапката и поради тоа тие се издвојуваат во посебен, затворен плик.¹⁷

Притоа ЗКП во однос на можноста странките понатаму повторно да поднесат предлог-спогодба до судот откако тој претходно ја отфрлил предлог-спогодбата како неприфатлива не содржи какви било ограничувања.

16 Бужаровска Гордана, Спогудување на вина: Прирачник за практичари (Гордана Бужаровска, Мајкл Г. Карналас, Дејвид Ре) - Скопје: OBSE, 2010, стр.21

17 Бужаровска Гордана Спогудување на вина : Прирачник за практичари (Гордана Бужаровска, Мајкл Г. Карналас, Дејвид Ре), - Скопје: OBSE, 2010 стр.21

2.4 Улога на процесните субјекти во процесот на спогодување

2.4.1 Јавен обвинител

Доколку јавниот обвинител донел наредба за спроведување на истражна постапка за определено дело или, пак, повеќе дела, од него се очекува за тоа дело или дела да преземе поголема иницијатива, односно активно да дејствува во однос на иницирање на постапката за спогодување и вложување напор за постигнување договор за кривична санкција која би била прифатлива и за едната и за другата страна. Најпрвин тој би требало да направи својата проценка на вредноста на доказите со кои располага за конкретниот случај и врз основа на таа проценка да донесе одлука дали да иницира постапка за спогодување, дали да употреби некоја друга процесна можност што ЗКП му ја дава, или, пак, ќе спроведува редовна кривична постапка. Во ЗКП како едно од овластувањата на јавниот обвинител е наведено правото и должност да преговара и да се спогодува со обвинетиот за признавање на вина, под услови предвидени во самиот закон. Во однос на обврските на јавниот обвинител може да се наведат неколку негови главни обврски во постапката за спогодување, и тоа:

- ✓ воспоставување негова целосна дискреција во однос на видот на кривични дела за кои ќе се преземе гонење односно спогодување;
- ✓ забрана за одмаздољубивост;
- ✓ улога на чувар на законитоста и
- ✓ улога на гарант.¹⁸

Јавниот обвинител во постапката за спогодување во најголем број на случаи се јавува како главен иницијатор за спогодување, од причини што со спогодувањето постапката побрзо, поекономично и поефикасно се завршува, понатаму во однос на кривичната санкција се доаѓа до една заедничка точка, односно санкција од која би биле задоволни и едната и другата страна, а до сето тоа тој доаѓа врз основа на вредноста на самите докази со кои располага.

2.4.2 Обвинет

Една од странките која зема учество во постапката за спогодување, а воедно може да земе улога и на иницијатор за почеток на постапката за спогодување е обвинетиот. Тој, според законот може и има право слободно да ја презентира својата одбрана, понатаму тој не може да биде присилен да даде изказ против себе или против своите блиски или, пак, да признае вина. Исто така обвинетиот има можност да се изјасни за фактите и доказите кои се против него, а воедно да изнесе факти и докази кои одат во негова полза. Имено, од

¹⁸ Бужаровска Гордана, Спогодување на вина: Прирачник за практичари (Гордана Бужаровска, Мајкл Г. Карналас, Дејвид Пе) - Скопје: OBSE, 2010, стр.23

обвинетиот се очекува да е запознаен со сите карактеристики кои произлегуваат од постапката за спогодување, но исто така и со самите импликации кои доаѓаат од оваа постапка, а тоа се:

- ✓ можност за откажување од спогодбата по нејзиното поднесување сè до донесување на одлуката од страна на судот;
- ✓ можност да даде согласност имотно-правното побарување на оштетениот да биде предмет на спогодување;
- ✓ откажување од правото на жалба;
- ✓ последиците кои би произлегле ако евентуално на рочиштето за оценка на предлог-спогодбата поднесе барање за санкција поразлична од онаа која е определена во предлог-спогодбата;
- ✓ последиците кои се однесуваат на надомест на дел од трошоците на постапката за спогодување.¹⁹

Според мене, обвинетиот во постапката за спогодување се наоѓа во поволна положба затоа што тој може да се јави и како иницијатор на постапката за спогодување, но исто така може и во текот на постапката за спогодување да се откаже од самиот процес на спогодување доколку смета дека не оди во негова полза. Со спогодувањето обвинетиот може да дојде до санкција која за него би била прифатлива се разбира во границите на санкцијата која за делото за кое тој се товари е предвидена во законот.

2.4.3 Бранител

Во постапката за спогодување од моментот на нејзино отпочнување па сè до моментот на донесување одлука од страна на судот obligatorно е учеството на бранителот. Од него се очекува да дејствува со цел заштита на интересите на обвинетиот, професионалност, како и квалитет во однос на правната помош. Понатаму тој треба да биде искусен, способен со јавниот обвинител да договори санкција која би била прифатлива за обвинетиот од гледна точка на фактот каква би била санкцијата доколку би се водела редовна кривична постапка.

ЗКП содржи одредба со која се забранува судот да земе учество во постапката за спогодување. Ваквата одредба²⁰ е составен дел од ЗКП со цел да се оневозможи какво било влијание од страна на судот во однос на изборот, видот, како и висината на кривичната санкција, како и да се нагласи улогата што јавниот обвинител ја има во текот на истражната постапка. Со самото тоа што судијата не зема учество во постапката за спогодување, тој ја задржува својата

¹⁹ Бужаровска Гордана, Спогодување на вина: Прирачник за практичари (Гордана Бужаровска, Мајкл Г. Карнакас, Дејвид Пе) - Скопје: OBSE, 2010, стр.23

²⁰ Чл. 488 од Законот за кривична постапка, „Сл. весник на РМ“ бр.150/2010;

непристрасност како арбитер чија основна улога е да ја оценува предлог-спогодбата врз основа на доказите кои се прибавени од страна на јавното обвинителство. Судијата нема увид во текот на постапката за спогодување. Улогата на судот е најзначајна во втората фаза од постапката за спогодување која се однесува на оценката на предлог-спогодбата. Со постапката за спогодување се овозможува донесување на пресуда во поран стадиум од постапката и врз основа на тоа предлог-спогодбата може да се донесе и во истражната постапка, како и во фаза на оценка на обвинението.

Иако оштетениот директно не зема учество во постапката за спогодување, во ЗКП е пропишана обврска за јавниот обвинител заедно со доказите кои се прибавени, кон предлог-спогодбата да приложи и потпишана писмена изјава од страна на оштетениот во однос на видот и висината на имотно-правното побарување. На овој начин, преку оваа законска обврска на јавниот обвинител се овозможува посредно учество на оштетениот. Сепак дадената изјава од страна на оштетениот не е гаранција дека неговото имотно-правно побарување ќе биде предмет на постапката на спогодување. Како што наведов погоре во текстот, од самиот обвинет зависи дали имотно-правното побарување на оштетениот ќе биде или нема да биде предмет на постапката на спогодување.

2.5 Статусот на изјавата за признавање на вина односно на признанието според ЗКП

Во различни стадиум од постапувањето по завршувањето на истражната постапка постојат определени разлики во однос на можностите за давање признание односно давање на изјава за признавање на вина.

За разлика од истражната постапка, во фазата во која се врши контрола на обвинението, основен предуслов за да може да се спроведе постапката за спогодување на странките е изјавата за признавање на вина.

Доколку од некоја од странките потекнува иницијативата за започнување на постапка за спогодување, во самата истражна постапка се применуваат одредбите кои се однесуваат на донесувањето пресуда врз основа на предлог-спогодба на странките без притоа да има признание од страна на обвинетиот.

Притоа доста важно е да се спомне дека иако обвинетиот не дава признание за оние дела за кои јавното обвинителство донело наредба за спроведување на истражна постапка, тоа се чини имплицитно, со оглед на тоа што има иницијатива за започнување на постапка за спогодување.²¹

21 Бужаровска Гордана, Спогудување на вина: Прирачник за практичари (Гордана Бужаровска, Мајкл Г. Карналас, Дејвид Пе) - Скопје: OBSE, 2010, стр.25

2.6 Оценка на обвинението

Основен предуслов за спроведување на постапката за спогодување помеѓу осомничениот и неговиот бранител и јавниот обвинител во фазата во која се врши оценка на обвинението е изјавата за признавање на вина од страна на обвинетиот.

Во стадиумот на обвинувањето, за разлика од истражната постапка, иницијативата за спогодување ја дава одбраната, на начин што изразува подготвеност да даде признание за оние дела кои се содржани во обвинението.

Осомничениот, подготвеноста да даде признание може да ја изрази на два начина, и тоа:

- со поднесување писмена изјава во која наведува подготвеност за признавање на вината во поглед на сите или, пак, на одделни кривични дела кои ја сочинуваат содржината на обвинителниот акт - притоа судијата или советот кој е задолжен за оценка на обвинителниот акт задолжително треба да закаже рочиште за оценка на признанието;
- или на рочиштето за оценка на обвинението усно да даде изјава дека се чувствува виновен за сите или, пак, за одделни кривични дела кои ја сочинуваат содржината на обвинителниот акт – притоа постапувањето продолжува на начин како што е определено со одредбите за тек на рочиште кога има изјава за признавање на вина.²²

Исто така еден од предусловите за започнување на постапката за спогодување е донесување одлука од страна на судијата или советот кој е надлежен за оценка на обвинението за прифатливост на изјавата.

Ако, пак, судијата или советот кој е надлежен за оцена на обвинителниот акт не ја прифати изјавата за признавање на вина, потребно е тоа записнички да го констатира, да ги извести странките за тоа, да ги запознае со таквата негова одлука и понатаму да продолжи со спроведување на рочиштето за оцена на обвинителниот акт. Изјавата која е поднесена за признавање на вина односно записникот во кој е содржана, во понатамошната постапка не може да се користи како доказ и тие ќе се затворат во посебна за тоа обвивка и ќе се издвојат од списите на предметот.²³

Откако судијата или советот ќе проверат дека изјавата за признавање на вина е дадена доброволно, свесно и со разбирање односно сфаќање на последиците кои произлегуваат од неа, вклучувајќи ги последиците кои

²² Бужаровска Гордана, Спогудување на вина: Прирачник за практичари (Гордана Бужаровска, Мајкл Г. Карналас, Дејвид Пе) - Скопје: OBSE, 2010, стр.26

²³ Бужаровска Гордана, Спогудување на вина: Прирачник за практичари (Гордана Бужаровска, Мајкл Г. Карналас, Дејвид Пе) - Скопје: OBSE, 2010, стр.26

се сврзани за имотно–правното побарување на оштетениот, трошоците на кривичната постапка, а воедно констатираат дека постојат и доволно докази за вината на осомничениот, во тој случај ќе донесат одлука дека дадената изјава за признавање на вина е прифатлива.

Странките во стадиумот на обвинението имаат на располагање само 15 дена во кои можат да се договорат за кривична санкција која е прифатлива за двете страни и да поднесат предлог-спогодба до судијата односно советот кој е надлежен да врши оценка на обвинението. Ако странките во овој временски рок не поднесат предлог-спогодба, во тој случај се продолжува со рочиштето за оценка на обвинението кое е поднесено.²⁴

Откако предлог–спогодбата е поднесена, понатаму следува нејзината оцека кој може да биде:

- ✓ позитивна – кога предлог-спогодбата е прифатена и судијата или советот кој е надлежен за оценка на обвинителниот акт донесува пресуда која е според одредбите кои се однесуваат на донесување пресуда врз основа на предлог-спогодба.
- ✓ Негативна – кога предлог-спогодбата нема да биде прифатена, и во тој случај судијата или советот кој е надлежен за оценка на обвинителниот акт донесува решение за неприфаќање на предлог-спогодбата и одлучува во однос на обвинителниот акт.

24 Бужаровска Гордана, Спогудување на вина: Прирачник за практичари (Гордана Бужаровска, Мајкл Г. Карналас, Дејвид Ре) - Скопје: OBSE, 2010, стр.27

2.7 Признание дадено на главната расправа

Според ЗКП, односно според одредбите кои се содржани во него постои алтернатива за давање на признание во фазата на главната расправа, и тоа веднаш по воведните говори на странките, но пред да започне доказната постапка. Откако обвинетиот ќе биде поучен за правата што ги има според законот, претседателот на советот ќе го повика да се произнесе дали за сите или, пак, за одделни кривични дела кои се содржани во обвинението, се чувствува виновен. Тој може доброволно во однос на едно или, пак, за повеќе кривични дела да ја признае вината.²⁵

Судијата поединец односно претседателот на советот, по доброволно поднесеното признание е должен да ги провери следните околности:

- ✓ дали тоа признание е дадено доброволно,
- ✓ дали обвинетиот е свесен за последиците кои се однесуваат на имотно-правното побарување на оштетениот,
- ✓ дали обвинетиот е свесен за правните последици кои произлегуваат од признавањето на вина,
- ✓ дали обвинетиот е свесен за трошоците на самата кривична постапка.²⁶

Судот ќе продолжи со спроведување на главната расправа доколку признание го оцени како неприфатливо (ако е дадено во заблуда, понатаму поради недоволно разбирање на последиците кои произлегуваат од признание од страна на обвинетиот), а притоа записникот во кој е содржано признание се издвојува во посебна обвивка, понатаму се издвојува од списите и тоа не може да се користи како доказ во понатамошниот тек од постапката, и ќе се смета како никогаш да не било дадено. Доколку, пак, даденото признание биде прифатено, судот ја започнува доказната постапка во која се изведуваат доказите што се однесуваат на одлуката за кривичната санкција. Судот донесува пресуда чија содржина ги сочинува сите елементи кои се карактеристични за осудителната пресуда, во случај кога по изведувањето на доказите кои се важни за кривичната санкција, даденото признание биде прифатено. Притоа овде е доста важно да се спомне дека обвинетиот не може против пресудата или дел од пресудата, која е донесена од страна на судот како резултат на признание кое тој го дал по започнување на главната расправа, да поднесе жалба поради погрешно или нецелосно утврдена фактичка состојба.²⁷

25 Бужаровска Гордана, Спогудување на вина: Прирачник за практичари (Гордана Бужаровска, Мајкл Г. Карнаваас, Дејвид Пе) - Скопје: OBSE, 2010, стр.29

26 Бужаровска Гордана, Спогудување на вина: Прирачник за практичари (Гордана Бужаровска, Мајкл Г. Карнаваас, Дејвид Пе) - Скопје: OBSE, 2010, стр.29

27 Бужаровска Гордана, Спогудување на вина: Прирачник за практичари (Гордана Бужаровска, Мајкл Г. Карнаваас, Дејвид Пе) - Скопје: OBSE, 2010, стр.30

Глава 3 – Правила за спогодување

Спогодувањето за вина претставува постигнување на договор помеѓу јавниот обвинител и обвинетиот, кој договор на крајот за да може да опстои треба да биде прифатен, а воедно и одобрен од страна на судијата во поглед на обвинението, признавањето на вината и казната. Всушност за спогодувањето за вина може да се каже дека тоа не е ништо поразлично од кој и да било друг процес на преговарање, во однос на кој основна цел е обвинителот да се убеди да го отфрли обвинението, или да ги намали основите на истото и да прифати казна која обвинетото лице го доведува во поповолна положба, а која ќе биде оценета како соодветна за стореното дело, а воедно и прифатлива од страна на судијата кој во конкретниот случај е компетентен да одлучува за тоа.²⁸ Притоа основен дострел кој треба да биде реализиран со спогодувањето за вина е целокупниот случај да биде разрешен во една скратена постапка, наместо сето тоа да минува низ еден судски процес (за кој процес е потребно од една страна многу време, а од друга страна и ресурси, односно средства со помош на кои секоја од страните ќе се обиде да докаже дека таа е во право, односно дека треба да биде донесена одлука кој ќе биде во нивна корист), притоа обвинетото лице прифаќа разумно, свесно и доброволно да ја признае вината за делото за кое се товари, убедено дека за возврат ќе добие многу поповолна казна во однос на онаа која би ја добило доколку се водела судска постапка и би било осудено во неа.

За да може да дојде до спогодување за вина потребно е да започнала истражната постапка и обвинителот веќе да располага, односно да има основи на сомневање дека одредено лице извршило кривично дело,²⁹ но пред лицето кое е обвинето да било испитано за првпат.³⁰

Самиот процес на спогодување за вина е многу едноставен. Всушност станува збор за еден вид на договорање и тоа во однос на висината на казната. Притоа во одредени случаи при новооткриени докази или, пак, направени грешки во обвинителниот акт, може да се јави потреба за изменувања и дополнувања на обвинението, со основна цел точно, прецизно и вистинито да ги прикаже фактите на случајот и да ги исполни барањата кои произлегуваат од кривичниот закон. Во таков случај процесот на спогодување за вина мора да содржи дел, односно да биде отстапен дел од процесот во кој ќе се одржи дискусија за тоа дали таквите изменувања и дополнувања на обвинителниот акт се оправдани и дали се изводливи. Овде всушност не станува збор за договарање дали определени дела треба да бидат заборавени и неказнети, туку едноставно за правење корекции

28 Бужаровска Гордана, Спогодување на вина: Прирачник за практичари (Гордана Бужаровска, Мајкл Г. Карнакас, Дејвид Пе) - Скопје: ОБСЕ, 2010, стр.77

29 чл. 21 од Закон за кривична постапка, „Сл. весник на РМ“, бр. 150 од 18.11.2010 година.

30 чл. 22 од Закон за кривична постапка, „Сл. весник на РМ“, бр. 150 од 18.11.2010 година.

на обвинението за кривичното дело кои се потребни, за да може тоа обвинение подобро да ги рефлектира фактите во случајот и во најголема мера, односно во целост да се испочитува законот.

Во поголем број од случаите обвинителот нема да биде спремен да прифати спогодба за фиксно времетраење на казната, туку едноставно ќе оди кон определување на предлог-спогодба со еден временски опсег на казната, во однос на кој подоцна судијата ќе го определи точното времетраење на казната затвор на сторителот. Во една ваква ситуација вообичаено е да се постигне заемна согласност за прифатливиот опсег на казната, односно од една страна апсолутниот прифатлив минимум на казната која ќе ги задоволи барањата на обвинителот, а како казна ќе треба да биде прифатена од адвокатот на одбраната, а од друга страна апсолутниот прифатлив максимум за казната која, пак, ќе одговара на адвокатот на одбраната, а во однос на која треба да даде мислење, односно да се изјасни обвинителот. Иако судијата не е обврзан да определи казна која ќе биде во рамки на предложениот опсег, односно казна под или над утврдените граници, сепак веројатноста е голема дека тој ќе определи казна која ќе биде во рамки на опсегот кој е предложен од обете страни. Судиите треба да бидат целосно непристрасни, независни и објективни при носењето на одлуките, односно тие својата независност треба да ја користат при практикувањето на своите дискрециони овластувања. Така ако е определен еден разумен опсег на казна, судијата има целосна слобода да определи казна во рамки на тој опсег и на тој начин да го реши случајот и да го затвори, а притоа да бидат задоволни обете страни во случајот, или пак да определи казна надвор од опсегот определен од страните, при што ризикува странките потоа да се определат за откажување од постапката за спогодување за вина и да бараат да се оди на судење. Притоа доста важно е да се потенцира дека на судијата на претходна постапка не му е дозволено да учествува во постапката за спогодување на вина, која се одвива помеѓу обвинителот и адвокатот на одбраната.³¹

Откако ќе биде поднесено барањето за спогодување за вина, судијата е обврзан да закаже рочиште. Притоа судијата може да донесе одлука со која ќе ја прифати спогодбата доколку се исполнети условите наведени во законот, или да донесе одлука со која ќе ја отфрли спогодбата доколку смета дека некој од условите кои се наведени во законот не се исполнети. Во случај спогодбата за вина да биде усвоена и одобрена од судијата, тоа би значело дека обете странки се откажале од правото на жалба во однос на донесената пресуда.³²

31 чл. 487 од Закон за кривична постапка, „Сл. весник на РМ“, бр. 150 од 18.11.2010 година

32 488(5) од Закон за кривична постапка, „Сл. весник на РМ“, бр. 150 од 18.11.2010 година

3.1 Дефинирање на процесот на спогодување за вина

Адвокатот на одбраната во процесот на спогодување за вина има многу важна улога, имено тој има голема и тешка задача затоа што тој треба да дојде до најповолен исход и резултат за клиентот кој ќе ги задоволи неговите барања, без притоа да оди на судење, и да ризикува осудителна пресуда, која би била проследена со многу посериозна односно тешка казна. Основна цел на секој адвокат на одбраната е да оствари најдобар можен резултат за својот клиент. Адвокатот на одбраната во врска со предметот треба да се подготвува за него на ист начин како и кога се подготвува за судење. Разумна процена за конкретниот предмет е можна доколку адвокатот на одбраната се ангажира доволно околу конкретниот случај, детално го разработи и анализира до најситен детал, само во тој случај тој или таа навистина ќе располага со доволно податоци и знаење за да може да биде во положба да го советува клиентот дали треба да прифати и започне постапка за спогодување за вина или не. Откако конкретниот случај ќе биде детално и целосно анализиран и ќе биде приведена кон крај која било потенцијална истрага, секоја од страните во случајот треба да извлече сопствен заклучок во однос на тоа дали за конкретниот случај треба да има судски процес, всушност да одлучат дали за тој случај вреди да се ризикува и да се оди на судење или, пак, случајот е погоден за преговори. Притоа да се потенцира дека одговорот на овие прашања секогаш зависи од конкретниот случај, односно од фактите и аргументите кои се главен адут при изборот на најповолното решение, односно тие се оние кои диктираат кое од овие решенија има најголеми шанси да биде прифатено.

Клиентот³³ е тој кој ја донесува крајната одлука за тоа дали ќе прифати и ќе влезе во процесот за спогодување за вина и, притоа, доколку го стори тоа, дали ќе ја прифати конечната понуда од Обвинителството. Воедно кога станува збор за процесот за спогодување за вина, важно е да се спомене дека од голема важност е тоа дека адвокатот на одбраната треба секоја информација која ја поседува, а е во врска со конкретниот случај, да му ја пренесе на клиентот. Поради тоа пред да оствари контакт со обвинителот, односно пред воопшто да размислува за евентуалното спогодување за вина, адвокатот на одбраната за сето тоа треба да добие соодветно овластување од својот клиент. Адвокатот на одбраната е тој којшто треба на клиентот при комуникацијата со него да му го објасни целиот тој процес на соработка со јавниот обвинител кој е со основна цел да биде постигната спогодба за вина. Клиентот пред сè треба да има доверба во својот адвокат и притоа треба да биде уверен дека неговиот адвокат ќе го запознае со секоја поединечна понуда која би пристигнала од страна на Обвинителството и

33 чл. 206(6) од Закон за кривична постапка, „Сл. весник на РМ“, бр. 150 од 18.11.2010 година

дека на обвинителот нема да му биде дадена каква и да било контрапонуда, без притоа тој за таа понуда да е информиран од страна на својот адвокат. Всушност, најдобро е во ситуациите кога се добива каква и да било понуда од страна на Обвинителството, таа понуда да е во писмена форма и истата ако е можно и лично да се достави до клиентот. Аналогно на тоа, понатаму сите контрапонуди да бидат изработени во писмена форма и да станат составен дел од досието за конкретниот случај. Всушност, тоа во голема мера може да одземе многу време, но сето тоа е од голема важност затоа што потребно е да постои транспарентна евиденција за ако во иднина се појават некои нејаснотии, тие нејаснотии да можат да се разјаснат на адекватен и брз начин.

3.2 *Како до заедничка согласност?*

Спогодувањето за вина, а воедно спогодувањето за висината на казната која би ја добило обвинетото лице доколку го прифати процесот за спогодување за вина доколку се спроведува на прецизен начин е далеку пософицистицирано и сериозно отколку на пример преговарањето за цена на производ на зелениот пазар којшто претставува повеќе инстинктивен процес затоа што двете страни ги започнуваат преговорите со дијаметрално спротивни стојалишта. Основна цел на спогодувањето за вина е да се постигне ситуација во која и едната и другата страна ќе бидат задоволни, односно ќе се дојде до казна која ќе ги задоволи интересите и на обете страни, а воедно ќе биде прифатлива, праведна и правична како за обвинителот, така и за обвинетото лице. Притоа казната која одбраната првично ќе ја предложи не треба да биде невозможна, односно таа да биде предложена само како противтежа на престрогата казна која, пак, е предложена од јавниот обвинител.

За да започне преговарањето помеѓу обвинителот и одбраната, потребно е да се преземат неколку чекори, односно прво потребно е да се идентификуваат целите кои се поставени, понатаму казната која на клиентот најмногу му одговара (тоа всушност претставува цел на клиентот), потребите на обвинителот кои според него треба да бидат задоволени со процесот на спогодување, ако се земат предвид фактите и околностите кои произлегуваат од самиот предмет (коешто претставува, пак, цел на обвинителот).

Доколку адвокатот на одбрана комуницира со обвинителот за елементите кои се карактеристични за конкретниот случај, земајќи ги предвид и оние кои се потешки и покомплицирани за докажување, тој уште повеќе може да ја потенцира потребата на евентуалното спогодување за вина. Доста важно е покрај адвокатот на одбраната и јавниот обвинител да се вклучи во дискусијата за да може до одредена мера да ги открие ограничувањата со кои се сретнува во конкретниот случај покрај оние кои се лесно воочливи од самите околности на случајот. Исто така, доста важно е додека се спроведуваат дискусиите за спогодување за вина, постојано да се земаат предвид интересите и битните прашања за судијата. Во целиот тој процес на преговарање обвинителот треба да е уверен и свесен дека адвокат на одбраната не дава предлози кои претходно не се добро осмислени, односно кои се само така измислени и нафрлени, туку тие всушност претставуваат предлози кои се разумни, по претходно детално разгледување на фактите, аргументите и околностите во конкретниот случај како важните цели и прашања на обвинителот и судијата.

Во основа постигнувањето на заедничка согласност во постапката за спогодување не претставува ништо друго туку издвојување поединечни цели и пронаоѓање на решение со кое ќе бидат задоволни двете страни во постапката.

3.3 Клиентот – негова подготовка за процесот за спогодување за вина

Адвокатот на одбраната е потребно веднаш да започне да се подготвува за рочиштето за спогодување на вина доколку неговиот клиент (откако во целост ќе биде запознаен со целата ситуација) се согласи случајот да го заврши односно реши преку спогодување за вина. Најпрвин е потребно адвокатот да се сретне со обвинителот и да разговара за конкретниот случај и врз основа на тој разговор да види дали може да се дојде до согласност во однос на природата на преговарачкиот процес, понатаму дали може да дојде до заеднички јазик во однос на генералниот опсег за казната и сл.

Доверба и чесност се двата принципа врз кои почива процесот на спогодување за вина и врз основа на тоа потребно е клиентот да знае односно да биде свесен дека сето она што ќе го изјави и признае во самиот процес мора да биде вистинито, детално, прецизно и точно.

Исто така клиентот треба да знае дека колку повеќе дава изјави кои не се вистинити, толку повеќе се намалуваат шансите за постигнување спогодба која би била поволна за него. Од друга страна, со оглед на тоа дека и обвинителот е важна алка во самиот процес на спогодување за вина, тој е потребно да биде флексибилен, приспособлив и да земе учество во процесот на изнаоѓање креативно решение кое ќе биде поволно и за обете страни. Всушност, од голема важност е обвинителот за време на рочиштето за процена на спогодбата за вина да се труди да ги објасни придобивките од евентуалната спогодба за вина на обвинетиот. Обвинителот може во секој момент од процесот да побара да разговара, односно да го испита клиентот со цел да ги процени квантитетот и квалитетот на информации со кои располага тој. Ако, пак, јавниот обвинител не е задоволен од информациите кои ги добил од обвинетиот, може да се дојде до ситуација во која преговорите нема да завршат успешно. Поради таа ситуација потребно е адвокатот на одбраната заедно со својот клиент, пред да се сретне со обвинителот, да разговараат и да се согласат за фактите за кои ќе се разговара и дебатира со јавниот обвинител. Ваквата ситуација го заштитува обвинетиот од давање изјави кои ќе бидат неистинити или полуистинити. Доколку обвинителот бара дополнителни информации, потребно е, односно најдобро е сите тие дополнителни барања да ги достави во писмена форма и тоа во форма на прашања за кои обвинетиот треба да даде одговори. Тоа всушност создава ситуација во која адвокатот на одбраната заедно со клиентот ќе ги разгледа прашањата и ќе му достави одговори на тие прашања на обвинителот во писмена форма, кои ќе бидат точни, вистинити и прецизни.

3.4 Клиентот – негова подготовка за рочиштето за спогодување за вина

Доста важно во процесот за спогодување за вина е тоа дека доколку клиентот доброволно, разумно, чесно, вистинито и свесно ја признае вината, нема потреба да се оди низ судски процес во кој би се претставувале факти и аргументи, а кои факти и аргументи притоа подоцна би требало да бидат поткрепени со докази. Всушност судијата кој е назначен за конкретниот случај треба да биде убеден дека усогласените факти кои се поткрепени со докази одговараат на кривичното дело кое е извршено и затоа во зависност од кривичната постапка може да побара понуда за доказ. Сето тоа може да се направи преку директно поставување на прашања на обвинетиот или, пак, преку барање до обвинителот тој да ги презентира фактите и околностите со кои располага, при што обвинетото лице истите би ги потврдило и прифатило.

Глава 4 – Анализа на Законот за одредување на видот и одмерување на висината на казната

Спогодувањето како нов институт воведен во казненото законодавство на Република Македонија, за да може да функционира и конзистира, потребно е да постои стабилна и воедначена казнена политика.

Законот за одредување на видот и одмерување на висината на казната е објавен во „Сл. весник на Република Македонија“, бр.199 од 30.12.2014 година. Притоа, со овој закон е уредено одредувањето на видот и одмерувањето на казната, понатаму договарањето помеѓу обвинетиот и јавниот обвинител во рамки на спогодувањето за видот и висината на казната, а исто така е уредено и формирањето, составот, мандатот и надлежностите на Комисијата за воедначување на казнената политика.³⁴

Законот содржи 24 члена поделени во 6 глави и 5 прилози. Потребата од донесување на овој закон се огледа преку следните причини, и тоа: да се спречи субјективизмот во изрекувањето на кривичните санкции од страна на судиите, да се обезбеди поголема правна сигурност за граѓаните, да се намали односно да се стесни просторот за манипулации и сл.

Основна цел поради која овој закон е донесен е да дојде до воедначување на казнената политика во поглед на изрекувањето на казните од страна на судовите во Република Македонија, и тоа преку утврдување и пропишување на објективни критериуми за одредување на видот, како и одмерување на висината на казната.³⁵

Притоа она што е важно е да се наведе дека законот се заснова врз следните начела:

- * законитост,
- * пропорционалност на казната со стореното кривично дело,
- * индивидуализација на казната,
- * ефикасност,
- * транспарентност,
- * воедначување на казнената политика.³⁶

34 Чл. 1 од Законот за одредување на видот и одмерување на висината на казната, „Сл. весник на Р. Македонија“, бр.199 од 30.12.2014 година

35 Чл. 2 од Законот за одредување на видот и одмерување на висината на казната, „Сл. весник на Р. Македонија“, бр.199 од 30.12.2014 година

36 Чл. 3 од Законот за одредување на видот и одмерување на висината на казната, „Сл. весник на Р. Македонија“, бр.199 од 30.12.2014 година

4.1 Комисија за воедначување на казнената политика

Казнената политика ја содржи политиката која главно се однесува на пропишување кривични санкции, но воедно и нивно судско одмерување и изрекување на истите. Политиката на пропишување кривични санкции е обврска на законодавецот, кој од една страна го материјализира, а од друга страна му дава легислативен израз на правото на државата да може да казнува. Понатаму вториот аспект на казнената политика се однесува на судското одмерување на одредена санкција по висина и вид и важно е овде да се нагласи дека од судијата, кој според законските одредби е надлежен за конкретното дело, се очекува санкција за конкретното дело која е предвидена во законските одредби за тоа дело, да ја приспособи на околностите кои се сврзани со личноста на сторителот на кривичното дело, но воедно да ги земе предвид и олеснувачките и отежнувачките околности кои се пропишани со Кривичниот законик, а сето тоа со основна цел - од една страна нивна индивидуализација и успешно имплементирање, а од друга страна и остварување на целите на казнувањето.³⁷

Проблемите на казнената политика главно произлегуваат од: прешироки казнени рамки во Кривичниот законик, невоедначена казнена политика во различни судски подрачја и преблага казнена политика.³⁸

Во Република Македонија со Законот за одредување на видот и одмерување на висината на казната за првпат од осамостојувањето на Републиката до денес, се основа Комисија за воедначување на казнената политика, чија основна улога односно насока во која треба да се движи е воедначување на казнената политика во поглед на изрекување на казните преку давање предлози во однос на критериумите за одредување на видот и одмерување на висината на казната. Оваа Комисија претставува независно и советодавно тело, чијашто улога е насочена кон воедначување на казнената политика во поглед на изрекувањето на казните преку предлагање на критериуми за одредување на видот и одмерување на висината на казната.³⁹

- Собранието на Република Македонија го избира составот на Комисијата. Имено, таа е составена од седум члена од кои:
- два члена, по предлог доставен од страна на Јавниот обвинител на Република Македонија, се избираат од редот на јавни обвинители кои

37 Проф. Гордана Бужаровска – Лажетик, проф. Лазар Нанев, проф. Олга Кошевалиска, Слободното судско уверување и индивидуализацијата на санкциите во светлината на законските решенија за воедначување на казнената политика, стр.8

38 Проф. Гордана Бужаровска – Лажетик, проф. Лазар Нанев, проф. Олга Кошевалиска, Слободното судско уверување и индивидуализацијата на санкциите во светлината на законските решенија за воедначување на казнената политика, стр.9

39 Чл. 4 од Законот за одредување на видот и одмерување на висината на казната, „Сл. весник на Р. Македонија“, бр.199 од 30.12.2014 година

- имаат најмалку 10 години работно искуство во кривичната материја,
- два члена, по предлог доставен од страна на Судскиот совет на Република Македонија, се избираат од редот на судии кои имаат 10 години работно искуство во кривичната материја,
 - еден член, по предлог доставен од страна на Адвокатската комора на Македонија, се избира од редот на адвокатите кои имаат најмалку 10 години работно искуство во кривичната материја,
 - еден член, по предлог доставен од страна на министерот за правда, се избира од редот на редовните или вонредните професори по предметите кои спаѓаат во казнената област,
 - еден член, по предлог на Владата на Република Македонија, се избира од редот на редовните или вонредните професори по предметите кои спаѓаат во казнената област.⁴⁰

Членовите на Комисијата имаат мандат од четири години, со право на повторен избор. Претседателот на Комисијата има мандат од две години со право на повторен избор, а притоа тој се избира од редот на членовите на самата Комисија. Седиштето на Комисијата е во Министерството за правда и таа во односите со други лица настапува со свое лого кое самата си го утврдува.⁴¹

На член на Комисијата мандатот може да му престане и пред истекот на времето за кое е избран, и тоа:

- ✓ по негово лично барање,
- ✓ поради смрт и
- ✓ ако трајно ја загуби способноста за вршење на функцијата.⁴²

Комисијата ја утврдува исполнетоста на условите кои претходно во текстот се наведени, со мнозинство гласови од вкупниот број на членови и притоа доста важно е овде да се наведе дека Комисијата е таа која поднесува иницијатива за престанок на мандатот до Собранието на Република Македонија.

Кога се врши избор на членовите на Комисијата доста важно е, без притоа да се нарушат критериумите кои се предвидени со законот, да се обезбеди соодветна и правична застапеност на граѓаните кои им припаѓаат на сите заедници на Република Македонија.

40 Чл. 5 од Законот за одредување на видот и одмерување на висината на казната, „Сл. весник на Р. Македонија“, бр.199 од 30.12.2014 година

41 Чл. 5 од Законот за одредување на видот и одмерување на висината на казната, „Сл. весник на Р. Македонија“, бр.199 од 30.12.2014 година

42 Чл. 5 од Законот за одредување на видот и одмерување на висината на казната, „Сл. весник на Р. Македонија“, бр.199 од 30.12.2014 година

Надлежности на Комисијата според законот се:

- * да следи и врши анализа на казнената политика на судовите во Република Македонија во поглед на целите на казнувањето (казната која е констатирана, казната која според законот треба да му се изрече, понатаму способноста за вина, превенција, рехабилитација, како и пресудите кои се донесени врз основа на спогодбата склучена помеѓу обвинетиот и јавниот обвинител),
- * да предлага мерки со кои ќе се обезбеди правичност и сигурност во поглед на исполнувањето на целите на казнувањето заради избегнување од една страна на дебаланс кој е неоправдан помеѓу сторителите на кривичните дела со слични карактеристики, а кои се осудени за исти или слични кривични дела, а од друга страна почитување на диспозицијата на судот при оцената на олеснувачките и отежнувачките околности,
- * да доставува аргументирани предлози до Министерството за правда на Република Македонија во поглед на дополнувањето и изменување на Кривичниот законик и Законот за одредување на видот и одмерување на висината на казната,
- * да доставува до Собранието на Република Македонија годишен извештај за прашањата од нејзина надлежност,
- * да доставува до Министерството за правда шестмесечни извештаи во однос на прашања кои влегуваат во нејзина надлежност, а потоа за сето тоа Министерството за правда е должно да ја извести Владата на Република Македонија,
- * да доставува известувања до Советот на јавни обвинители, Врховниот суд на Република Македонија, Судскиот совет на Република Македонија и Јавниот обвинител на Република Македонија за начинот на примена на овој закон по судовите, а воедно и да дава предлози и укажувања за начинот на воедначување на казнената политика.⁴³

Средствата кои се потребни за да може Комисијата да функционира и да си ги извршува своите редовни обврски како и за остварување на програмата се обезбедуваат од буџетот на Министерството за правда. Министерството за правда ги врши административните работи на Комисијата. Оние членови на Комисијата кои доаѓаат од внатрешноста на Република Македонија, односно надвор од град Скопје, имаат право на соодветен односно алоквентен надоместок кој ќе им овозможи подмирување на патните трошоци. Членовите на Комисијата исто така имаат право на месечен надоместок во висина на една просечна месечна бруто плата исплатена за претходниот месец на ниво на Република Македонија, за свој придонес кој го даваат во однос на работењето на Комисијата.⁴⁴

43 Чл. 6 од Законот за одредување на видот и одмерување на висината на казната, „Сл. весник на Р. Македонија“, бр.199 од 30.12.2014 година

44 Чл. 7 од Законот за одредување на видот и одмерување на висината на казната, „Сл. весник на Р. Македонија“, бр.199 од 30.12.2014 година

За секоја тековна работа Комисијата донесува Статус и програма за работа.

Со Статусот се уредуваат прашањата кои се однесуваат на:

- ✓ начинот на вршење на работа на Комисијата од страна на нејзините членови и внатрешната организација на самата Комисија,
- ✓ употребата на средствата кои се обезбени од буџетот на Министерството за правда, а се наменети за работа на Комисијата,
- ✓ основни права и обврски кои се утврдени со законски одредби, на претседателот како и на членовите на Комисијата.⁴⁵

Од моментална гледна точка, доколку во Република Македонија се направи анализа на позиција на казнената политика, може да се констатира дека таа е прилично блага, и казните кои се изрекуваат најчесто се движат под минимумот кој е утврден и определен со Кривичниот законик на Република Македонија, или, пак, на границите на минимално определената казна, и во најголемиот број случаи се изрекуваат алтернативни мерки, од кои најчесто изрекувана е условната осуда. Постојат повеќе случаи и примери кои го покажуваат и докажуваат сето тоа, но еве некои конкретни показатели.

За кривичното дело – *Неовластено производство и пуштање во промет на наркотични дроги, психотропни супстанции и прекурсори*⁴⁶ од анализата која е направена врз основа на повеќе критериуми е констатирано дека предвидената казна затвор за ова дело се движи во интервал од 0 до 180 месеци во зависност од обликот односно начинот на извршување на делото. Од анализирани и разгледани 50 пресуди во врска со ова дело, произлегува дека просечната казна затвор изречена за ова дело изнесува 14,26 месеци, што е далеку од највисоко пропишаната казна за тоа дело, а највисоко досудената казна изнесувала 96 месеци, односно само половина од казната којашто се закон е пропишана како највисока за ова дело.⁴⁷ Понатаму во 19 од од тие пресуди биле изречени условни осуди. Притоа овие податоци се доста вознемирувачки и алармантни со оглед на тоа што станува збор за дело кое претставува едно од најтешко квалификуваните

45 Чл. 8 од Законот за одредување на видот и одмерување на висината на казната, „Сл. весник на Р. Македонија“, бр.199 од 30.12.2014 година

46 чл. 215 од Кривичниот законик на Република Македонија („Службен весник на Република Македонија“ бр. 37/1996, 80/1999, 4/2002, 43/2003, 19/2004, 81/2005, 60/2006, 73/2006, 7/2008, 139/2008, 114/2009, 51/2011, 135/2011, 185/2011, 142/2012, 166/2012, 55/2013, 82/2013, 14/2014, 27/2014, 28/2014, 41/2014, 115/2014 и 132/2014). Одлуки на Уставниот суд на Република Македонија: У. бр. 220/2000 од 30 мај 2001 година, објавена во „Службен весник на Република Македонија“ бр. 48/2001; У. бр. 210/2001 од 6 февруари 2002 година, објавена во „Службен весник на Република Македонија“ бр. 16/2002; У. бр. 206/2003 од 9 јуни 2004 година, објавена во „Службен весник на Република Македонија“ бр. 40/2004 и У. бр. 228/2005 од 5 април 2006 година, објавена во „Службен весник на Република Македонија“ бр. 50/2006.

47 Тајд Брашер Лидија, *Анализа на македонската казнена политика и препораки за нејзиниот иден развој*: Кон поеднообразен систем, декември 2012, стр.19

кривични дела во светот, кое дело има висок степен на општествена опасност и воедно страшни последици врз човештвото.

За кривичното дело *Тешка кражба*⁴⁸ со закон е предвидена казна затвор која се движи во интервал од 0 до 180 месеци во зависност од тоа во каков облик е извршено. Исто така и овде била направена анализа на 50 пресуди од кои се утврдило дека просечната казна затвор изнесува 10,12 месеци, што е далеку под казната која е највисоко пропишана за ова дело.⁴⁹ Доколку направиме споредба со оваа казна која просечно била изречена за ова дело и казната која обвинетото лице би ја добило со договорена спогодба помеѓу него и јавниот обвинител, јас мислам дека таа би била помала, се разбира, во границите на законскиот минимум и максимум, со оглед на тоа што со таа казна би требало да биде задоволно и обвинетото лице, но од друга страна и јавниот обвинител.

За кривичното дело *Кражба*⁵⁰ со закон е предвидена казна затвор во интервал од 0 до 36 месеци, меѓутоа од направената анализа на некои пресуди, просечната досудена казна за ова дело изнесува 1,35 месеци.⁵¹

Од претходно наведените анализи кои се направени врз основа на пресуди, од страна на експерти,⁵² може да се заклучи дека просечно досудената казна во сите предмети и категории се наоѓа на долната граница на опсегот на казната предвидена и пропишана со закон, понатаму дека висината на казните кои биле применети од страна на судиите биле прилично пониски од највисоката казна затвор која е утврдена и пропишана со закон за тие дела, што всушност

48 чл. 236 од Кривичниот законик на Република Македонија („Службен весник на Република Македонија“ бр. 37/1996, 80/1999, 4/2002, 43/2003, 19/2004, 81/2005, 60/2006, 73/2006, 7/2008, 139/2008, 114/2009, 51/2011, 135/2011, 185/2011, 142/2012, 166/2012, 55/2013, 82/2013, 14/2014, 27/2014, 28/2014, 41/2014, 115/2014 и 132/2014). Одлуки на Уставниот суд на Република Македонија: У. бр. 220/2000 од 30 мај 2001 година, објавена во „Службен весник на Република Македонија“ бр. 48/2001; У. бр. 210/2001 од 6 февруари 2002 година, објавена во „Службен весник на Република Македонија“ бр. 16/2002; У. бр. 206/2003 од 9 јуни 2004 година, објавена во „Службен весник на Република Македонија“ бр. 40/2004 и У. бр. 228/2005 од 5 април 2006 година, објавена во „Службен весник на Република Македонија“ бр. 50/2006.

49 Тајд Брашер Лидија, Анализа на македонската казнена политика и препораки за нејзиниот иден развој: Кон поеднообразен систем, декември 2012, стр.20

50 чл. 235 од Кривичниот законик на Република Македонија („Службен весник на Република Македонија“ бр. 37/1996, 80/1999, 4/2002, 43/2003, 19/2004, 81/2005, 60/2006, 73/2006, 7/2008, 139/2008, 114/2009, 51/2011, 135/2011, 185/2011, 142/2012, 166/2012, 55/2013, 82/2013, 14/2014, 27/2014, 28/2014, 41/2014, 115/2014 и 132/2014). Одлуки на Уставниот суд на Република Македонија: У. бр. 220/2000 од 30 мај 2001 година, објавена во „Службен весник на Република Македонија“ бр. 48/2001; У. бр. 210/2001 од 6 февруари 2002 година, објавена во „Службен весник на Република Македонија“ бр. 16/2002; У. бр. 206/2003 од 9 јуни 2004 година, објавена во „Службен весник на Република Македонија“ бр. 40/2004 и У. бр. 228/2005 од 5 април 2006 година, објавена во „Службен весник на Република Македонија“ бр. 50/2006.

51 Тајд Брашер Лидија, Анализа на македонската казнена политика и препораки за нејзиниот иден развој: Кон поеднообразен систем, декември 2012, стр.20

52 Тајд Брашер Лидија, Анализа на македонската казнена политика и препораки за нејзиниот иден развој: Кон поеднообразен систем, декември 2012, стр.21

покажува дека судиите при донесувањето на пресуда воопшто не ја користеле горната граница на казни што ја предвидува законот.

Понатаму, кога станува збор за воедначеноста на казните кои се изречени, анализите кои се направени во врска со нив покажуваат дека во зависност од подрачјето, изречените казни во голема мера се разликуваат.

На пример, за кривичното дело Тешка кражба⁵³ во подрачјата кои спаѓаат под апелационите судови на Гостивар и Штип, казнената политика е прилично поблага од онаа на судовите кои се наоѓаат на подрачјето на Скопје и Битола.

Од сето ова наведено може да се констатира дека во Република Македонија не постои стабилна воедначена казнена политика, од коешто пак произлегува дека самите граѓани на РМ не се исти пред законот, и дека затоа каква казна ќе добијат во голема мера зависи од тоа каде делото е сторено и каде се наоѓа судот кој ќе ја донесе пресудата која се однесува на тоа дело.

53 чл. 236 од Кривичниот законик на Република Македонија („Службен весник на Република Македонија“ бр. 37/1996, 80/1999, 4/2002, 43/2003, 19/2004, 81/2005, 60/2006, 73/2006, 7/2008, 139/2008, 114/2009, 51/2011, 135/2011, 185/2011, 142/2012, 166/2012, 55/2013, 82/2013, 14/2014, 27/2014, 28/2014, 41/2014, 115/2014 и 132/2014). Одлуки на Уставниот суд на Република Македонија: У. бр. 220/2000 од 30 мај 2001 година, објавена во „Службен весник на Република Македонија“ бр. 48/2001; У. бр. 210/2001 од 6 февруари 2002 година, објавена во „Службен весник на Република Македонија“ бр. 16/2002; У. бр. 206/2003 од 9 јуни 2004 година, објавена во „Службен весник на Република Македонија“ бр. 40/2004 и У. бр. 228/2005 од 5 април 2006 година, објавена во „Службен весник на Република Македонија“ бр. 50/2006

4.2 Одредување на видот и одмерување на висината на кривичните санкции

Одмерувањето на кривичната санкција односно казната претставува определување на санкцијата за дело за кое таа се однесува, односно негова конкретизација, што всушност претставува избор и изрекување на санкција која одговара на делото кое е сторено и сторителот кој го извршил кривичното дело.

При одмерување на казната, судијата треба да ги има предвид и да ги почитува целите за казнувањето кои се определени со закон, понатаму да води сметка да бидат утврдени и докажани сите околности кои се поврзани со кривичното дело, а кои имаат значаен придонес при одмерувањето на казната, а сето тоа треба да го направи низ една формална процедура, така што да може да ја донесе одлуката исклучиво од сопствено наоѓање.

Едно од најважните и најзначајните начела во современото кривично право е начелото на индивидуализација на казната. Имено, според ова начело судијата ја определува онаа казна за која смета дека според видот и мерата ќе биде најприкладна, односно најмногу ќе одговара во конкретниот случај и кај конкретниот сторител, а со која ќе се остварат целите на казнувањето утврдени со законот.

Според Законот за одредување на видот и одмерување на висината на казната, судијата врши одредување на видот и одмерување на висината на кривичните санкции преку два основни критериуми, и тоа:

- *објективна категоризација на самото кривичното дело,*
- *поранешниот живот на лицето кое се јавува како сторителот на кривичното дело.*⁵⁴

Според првиот критериум постојат 55 хоризонтални категории по кои се групирани кривичните дела пропишани со Кривичниот законик на Република Македонија, но и во други материјални закони (парична казна, парична казна или казна затвор до 3 години, затвор до 6 месеци, до 1 година, до 3, 4, 5 и сл.). Притоа тие детално и прецизно се наведени и конкретизирани во законот.⁵⁵

Исто така и вториот (кој претставува вертикален) критериум, кој се однесува на поранешниот живот на сторителот на кривичното дело, се определува врз основа на критериуми кои воедно детално и прецизно се елаборирани во законот.⁵⁶ Овде доста важно е да се напомене дека овој критериум ги опфаќа и

54 Чл. 9 од Законот за одредување на видот и одмерување на висината на казната, „Сл. весник на Р. Македонија“, бр.199 од 30.12.2014 година

55 Чл. 10 од Законот за одредување на видот и одмерување на висината на казната, „Сл. весник на Р. Македонија“, бр.199 од 30.12.2014 година

56 Чл. 11 од Законот за одредување на видот и одмерување на висината на казната, „Сл. весник на Р. Македонија“, бр.199 од 30.12.2014 година

оние осудите кои застареле во фазата на извршување, а не ги опфаќа осудите кои се избршани, а воедно и оние осуди за кои со закон се исполнети условите за нивно бришење, а кои се однесуваат на казна затвор предвидена со закон до 3 години.

Во секој хоризонтален ред, прецизно и точно се дадени максималните и минималните граници на казни кои врз основа на тоа во која категорија сторителот на кривичното дело ќе биде класифициран, ќе му бидат изречени, се разбира доколку судот констатира дека лицето кое е обвинето е сторителот на кривичното дело за кое се товари. Средната вредност на висината на казната всушност претставува појдовна точка, која судот ја зема предвид кога започнува да ги засметува отежнувачките и олеснувачките околности, а врз основа на кои околности ја индивидуализира висината на казната за конкретен сторител. Оваа средна вредност се утврдува во секоја вертикална категорија.⁵⁷

Постојат повеќе околности наведени во законот⁵⁸ кои може да се класифицираат како олеснувачки од една страна и отежнувачки околности од друга страна, а кои, пак, околности имаат значајно влијание при определување врз висината на казната. Тие околности може да се класифицираат во неколку категории како што се:

- побуди кои се појавиле кај лицето кое го сторило кривичното дело, а кои довеле до извршување на самото кривично дело, кои можат да бидат позитивни и негативни,
- степенот односно висината на неговата кривична одговорност,
- тежината на повредата на субјектот кој во конкретниот случај се јавува како жртва, понатаму начинот на кој делото е извршено, со кои средства и сл.
- условите кои довеле до извршување на кривичното дело,
- дали жртвата која се јавува во конкретниот случај на некој начин придонела да се изврши кривичното дело од страна на сторителот,
- начинот на живот на сторителот на кривичното дело,
- како се однесувал сторителот по извршување на кривичното дело,
- дали лицето кое се јавува како сторител во конкретното дело извршило претходно друго исто или, пак, слично дело, побудите врз основа на кои го сторил претходно делото и сл.

Во законот⁵⁹ точно, прецизно и конкретно се наведени кои околности се

57 Чл. 12 од Законот за одредување на видот и одмерување на висината на казната, „Сл. весник на Р. Македонија“, бр.199 од 30.12.2014 година

58 Чл. 14 од Законот за одредување на видот и одмерување на висината на казната, „Сл. весник на Р. Македонија“, бр.199 од 30.12.2014 година

59 Законот за одредување на видот и одмерување на висината на казната, „Сл. весник на Р. Македонија“, бр.199 од 30.12.2014 година

сметаат за отежнувачки, а кои околности се сметаат за олеснувачки за сторителот кој се товари дека го извршил кривичното дело.

Притоа доста важно е да се нагласи дека судиите за секое конкретно дело ги употребуваат работните листови кои всушност ја претставуваат содржината на списите на предметот, при разгледувањето и пресметувањето на олеснувачките и отежнувачките околности, како и при определувањето на видот и определувањето на висината на казната.

Во законот⁶⁰ е воведен и посебен член кој се однесува на кривични дела извршени од страна на правни лица. Како главна казна која може да им се изрече на правните лица е паричната казна. Таа се изрекува во износ кој не треба, односно не може да е помал од 100 000 денари ниту, пак, да достигне износ поголем од 30 милиони денари. Додека, пак, ако бидат извршени кривичните дела од користољубие, или, пак, кривични дела со кои се остварува корист или, пак, се предизвикува штета од големи размери, во тој случај може да се изрече на правните лица - може да им се изрече парична казна најмногу до двојниот износ од максимумот на казната која е предвидена за тоа кривично дело, или пак во сразмер со висината односно големината на штетата која е предизвикана, односно користа која со извршување на кривичното дело е остварена, но најмногу до десеткратен износ од износот кој за тоа дело е предвиден во законот.

Судот при определувањето на казната на правното лице ќе ги земе предвид како билансот на состојбите, така и билансот на успехот на правното лице кое се товари дека извршило кривично дело, понатаму дејноста со која се занимава, односно видот на дејноста, тежината на извршеното кривично дело, како и природата на извршеното кривично дело. Доколку судот утврди парична казна која се однесува на две или повеќе дела во стек, извршени од правното лице, единствената казна која може и би требало да му се изрече на правното лице не смее да го достигне збирот на поединечно утврдените парични казни за делата за кое правното лице се товари, ниту пак да го надмине максимумот на казната.⁶¹

Понатаму во законот подетално се наведени и други парични казни за кривични дела извршени од страна на правните лица, а притоа поголеми парични казни се предвидени во случај кривичните дела да се сторени од користољубие.⁶²

60 Чл.17 од Законот за одредување на видот и одмерување на висината на казната Сл. Весник на Р. Македонија, бр.199 од 30.12.2014 година

61 Чл. 18 од Законот за одредување на видот и одмерување на висината на казната, „Сл. весник на Р. Македонија“, бр.199 од 30.12.2014 година

62 Чл. 19 од Законот за одредување на видот и одмерување на висината на казната, „Сл. весник на Р. Македонија“, бр.199 од 30.12.2014 година

4.3 Договорење за видот и висината на казната помеѓу јавниот обвинител и обвинетиот во рамките на спогодувањето

Доколку јавниот обвинител и обвинетиот се одлучат за постапката за спогодување во текот на самата истражна постапка или во скратената постапка па сè до моментот на поднесување на обвинителниот акт, казната која тие би ја договориле не смее да биде помала од 50% од онаа казна што во редовната постапка за тоа дело или дела би била изречена, се разбира со правилна примена на одредбите од Законот за одредување на видот и одмерување на висината на казната. Доколку, пак, јавниот обвинител и обвинетиот во фазата на оцена на обвинителниот акт се договорат за постапката за спогодување, казната која тие меѓу себе ќе ја договорат не смее да биде помала од 60% од казната што би била изречена со правилна примена на одредбите од законот (кој погоре е наведен) во редовната судска постапка.⁶³

4.4 Признавање на вина во текот на главната расправа

По одржувањето на воведните говори од страна на странките во постапката, а сето тоа во текот на главната расправа, доколку обвинетиот се одлучи да ја признае вината, судот во тој случај не може односно не смее на обвинетиот да му изрече казна која е помала од 70% од казната што за тоа дело би била изречена во редовната судска постапка со правилна примена на одредбите од законот.⁶⁴

63 Чл. 20 од Законот за одредување на видот и одмерување на висината на казната, „Сл. весник на Р. Македонија“, бр.199 од 30.12.2014 година.

64 Чл. 21 од Законот за одредување на видот и одмерување на висината на казната, „Сл. весник на Р. Македонија“, бр.199 од 30.12.2014 година

4.5 Компаративни искуства со Упатствата за одмерување на санкциите

За да може со факти и аргументи правилно да се анализира Законот за одредување на видот и одмерување на висината на казната, односно неговите одредби, потребно е најпрвин да се направи кратка анализа преку компаративните искуства во поглед на одмерувањето на санкциите. Притоа овој компаративен осврт ќе ги опфати искуствата од државите кои припаѓаат, односно функционираат во духот на “*common law*” системот. Направените анализи во голема мера укажуваат на тоа дека во овие држави законодавството кое се однесува на начинот на одмерување на санкциите е предмет на укинување, а воедно и изменување со намера на судијата кој е надлежен за самиот случај според законот, поголема слобода во поглед на начинот на кој ја одмерува висината на казната односно санкцијата приспособена на целите на казнувањето.

Во јужноафриканските држави, Шкотска, Ирска, односно државите кои припаѓаат на “*common law*” системот воопшто во ниту еден документ не постојат упатства кои се однесуваат на одмерувањето на висината на казната, ниту, пак, постојат тенденции, односно намери за нивно изработување и примена со објаснување дека доколку се изготват, во голема мера ќе се намали дискрецијата која ја има судијата.⁶⁵

65 Проф. д-р Никола Тупанчески, проф. д-р Гордана Лажетик – Бужаровска, Парадоксот на македонското законодавство, стр.5

4.6 Искуствата со упатствата за одмерување на санкциите во САД

Во Сад во доцните 70-ти години на XX век, по иницијатива дадена од страна на US Justice Department, се направени првите напори во поглед на создавањето на Упатства за одмерување на санкциите. Упатствата кои се однесуваат на одмерувањето на санкциите се изработени од страна на US Sentencing Commision, која е формирана со Sentencing Reform Act од 1984 година, а кои стапуваат во примена од 01.11.1987 година како упатства кои се задолжителни за примена. Во овие Упатства акцентот е ставен на сериозноста на кривичното дело кое е извршено, како и поранешната осудуваност на сторителот кој го извршил кривичното дело. Во почеток откако започнала примената на овие Упатства, во јавноста се појавиле поголем број на мислења дека тие водат кон диспаратитет во поглед на санкционирањето, понатаму противуставност во однос на правото на секој поединец на судење со порота, повреда на правото кое се однесува на поделба на власта, воедно мешање на законодавната власт во судството и со самото тоа загрозување и намалување на независноста на судството. Притоа голем број на судии изразиле незадоволност во поглед на задолжителната употреба на Упатствата. Поради сето тоа, во јануари 2005 година во United States v. Booker, 543 U.S 220 (2005), Врховниот суд на САД донел одлука со која ги прогласил за незадолжителни Упатствата и според судот тие претставуваат околности кои треба да имаат советодавен карактер, можат да се земат предвид во поглед на одмерувањето на санкцијата за конкретно кривично дело. Од моментот кога била донесена ваква одлука, федералните судии имале определено право, односно можност да определат пократка или подолга санкција надвор од она што е констатирано во Упатствата, но сето тоа можеле да го направат само доколку пронајдат фактор што комисијата не го земала предвид и притоа треба детално и прецизно да го образложат со пресудата. Одлуки што тие ги донесуваат можат да бидат предмет на повторно испитување, но само ако Апелациониот суд констатира дека одлуката која судиите ја донеле е неразумна. Основната причина поради која Врховниот суд донел ваква одлука лежи во фактот дека насоките станале главен извор на интензивна контраверзност, а со самото тоа и предмет на критика затоа што постоеле во практика случаи каде на лицето кое е обвинето му била определена построга казна од онаа за која се смета дека е разумна, односно која одговара на кривичното дело кое е сторено. Битен односно важен аргумент е тоа што со напуштањето на задолжителните насоки од една страна се доаѓа до заобиколување на преголемиот диспаратитет во казнувањето, а од друга страна се овозможува флексибилност при индивидуализација на санкцијата. Задолжителните упатства доведуваат до пресудување врз основа

на она што е докажано, а надвор од разумното сомневање, што воедно претставува стандард на докажаност во кривичната постапка. Овој стандард на докажување, Врховниот суд на САД за првпат го востановил во случајот *In re Winship* 397 U.S. 358 (1970). Во повеќе случаи, односно во голем број на свои одлуки Врховниот суд на САД го потврдил односно констатирал советодавниот карактер на Упатствата за одмерување на санкции. Советодавниот карактер на Упатствата и неговото влијание е постојано под надзор, при што можат да се утврдат и одредени предности во однос на индивидуализација на казната, но и одредени недостатоци кои Упатствата ги имаат во поглед на различностите во санкционирањето во географска смисла. Исто така, доста важно е да се спомне дека постојат и одредени мислења, според кои за да може да дојде до зајакнување на владеењето на правото потребно е да се укинат Упатствата и US Sentencing Commission. Ова особено затоа што се смета дека една од негативните цели на Упатствата е префрлање на моќта од судијата на страна на обвинителот, кој, пак, сам ја определува квалификацијата на кривичното дело кое е сторено, а за кое ќе се поведе кривична постапка и за кое ќе се поднесе обвинение.⁶⁶

66 Проф. д-р Никола Тупанчески, проф. д-р Гордана Лажетик – Бужаровска, Парадоксот на македонското законодавство, стр.6 и 7

4.7 Упатства за одмерување на санкциите во Англија и Велс

Како држави од common law системот, Нов Зеланд, Канада и Австралија го отфрлиле американскиот модел на упатства за одмерување на санкции и си развиле свои сопствени упатства за одмерување на санкции.

Во 1998 година во Англија и Велс бил формиран Sentencing Advisory Panel (SAP), а во 1999 година започнале да се развиваат Упатствата. Имено, овде станува збор за нов поголем систем на Упатства за одмерување на санкцијата кој содржи упатства кои се однесуваат на конкретни кривични дела и општи упатства. Значител придонес за измените кои се воведени со Criminal Justice Act од 2003 година дал The Halliday од јули 2001 година, кој го потенцирал недостатокот на јасни цели и филозофија во политиката на казнувањето и притоа целото внимание на јавноста го насочил кон начинот на одмерувањето на санкциите, при што во голема мера ги идентификувал проблемите кои се на рамката за одмерување на санкциите која била воспоставена со Criminal Justice Act од 1991 година. Акцентот главно бил ставен на согледувањето дека тежината на санкцијата мора да биде еквивалентна на сериозноста на кривичното дело кое е сторено, како и тоа дека судијата треба да има слобода за индивидуализација на санкцијата според околностите на случајот, а тоа значи дека судијата треба да има слобода според свои сопствени видувања да донесе одлука што според него е праведна односно правична. Целите на казнувањето биле утврдени во Criminal Justice Act од 2003 година, а тие главно се однесувале на:

- Ресоцијализација на сторителите на кривични дела,
- Казнување (санкционирање) на сторителите,
- Надоместување на штетата на лицата погодени од сторените кривични дела од страна на сторителите на кривични дела,
- Намалување односно сузбивање на криминалитетот,
- Заштита на јавноста од сторителите на кривични дела.

Советот за упатства за казнување бил заменет со Совет за казнување на Англија и Велс со измените кои биле внесено со Coroners and Justice Act од 2009 година. Овој Совет започнал со својата работа во 2010 година. Негов главен претседавач е Lord Chief Justice, а судии, магистрати, адвокати, лица со долгогодишно искуство во службата за заштита на жртви и пробациската служба се составен дел на овој Совет. Во прв ред, заштитата на независноста на судството како и поголема транспарентност и доследност во изрекувањето на пресудата се принципите кои овој Совет треба да ги промовира. Негова основна улога е да создава и притоа да ги спроведува тие упатства за одмерување на санкции до судиите, а судиите упатствата мораат да ги следат, но само во случај кога тоа нема да биде во спротивност со интересите на правдата. Тие Упатства можат да

бидат различни односно можат да бидат општи или ограничени на определено кривично дело или на определена категорија на кривични дела. Овие Упатства се донесуваат со цел да се обезбеди континуитет во казнувањето, понатаму да се земе предвид како санкцијата влијае на жртвата, да се добие, а воедно и зголеми довербата на јавноста во самиот правосуден систем и сл. Упатствата доведуваат до тоа судовите да бидат изедначени во поглед на точката од која треба да се тргнува при определувањето на минималната санкција, а со самото тоа и практичарите и јавноста ќе бидат запознаени со тоа колку изнесува минималната санкција. Притоа особено важно е во овие Упатства да има минимална граница од која ќе се тргнува при определувањето на самата санкција. Упатствата треба да ја олицетворуваат природата и различните степени на сериозност на кривичното дело. Сериозноста се утврдува според степенот на кривична одговорност и штетноста на последици кои произлегуваат од кривичното дело кое е сторено. Исто така, се разбира и олеснувачките и отежнувачките околности, како и претходната осудуваност на лицето кое е обвинето за кривичното дело влијаат врз различниот степен на сериозност на самото кривично дело. Она што е доста интересно е тоа што во законските текстови на Англија се пропишани само максималните казни за кривичните дела, додека сите околности кои се важни односно се земаат предвид при одмерување на санкцијата се оставени на слободна оценка на судијата. Во изворите за одмерување на санкциите задолжително влегуваат и Упатствата за одмерување на санкциите како и судските одлуки поради нивниот значителен придонес за изградување на критериуми за вооедначување на казнената политика. Значењето на Упатствата за одмерување на санкциите е доста големо и двојно:

- од една страна се обезбедува различен опсег на санкција за различни нивоа на сериозност на одделно кривично дело кое е сторено,
- од друга страна во секој одделен опсег ја определува точката од која се тргнува во поглед на минимална санкција.⁶⁷

67 Проф. д-р Никола Тупанчески, проф. д-р Гордана Лажетик – Бужаровска, Парадоксот на македонското законодавство, стр.7

Глава 5 – Забелешки за примената на спогодувањето во практика

5.1 Позитивни и негативни страни на институтот спогодување и признавање на вина и спогодување за видот и висината на казната

Законот за кривична постапка⁶⁸ всушност претставува едно ново, современо и модерно право формулирано во согласност со европските текови, кое од една страна треба да обезбеди модерна казнена политика во која до максимум ќе се почитуваат човековите права и слободи, а од друга страна, пак, ќе биде крајно ефикасно. Со овој закон, како што е наведено погоре во овој текст, е воведен институтот спогодување помеѓу јавниот обвинител и осомничениот за видот и висината на кривичната санкција. За овој институт е доста важно да се спомне дека има и позитивни и негативни страни кои всушност произлегуваат од него. Најпрвин да ги анализираме неговите позитивни страни. Тие се:

- * Растоварање на судот – со спогодувањето за висината на кривичната санкција доаѓа до растоварање на судот од големиот број на предмети, а со самото тоа растоварање ќе дојде до поголема ажурност, ефикасност, како и зголемување на продуктивноста на судот.
- * Странките можат секогаш кога ќе оценат дека тоа им е во заедничка корист, да го применат институтот спогодување за вина поради непостоење на ограничување на тежината и природата на кривичното дело за кои е дозволено спогодувањето.
- * Скратување на постапката - друга позитивна карактеристика на спогодувањето е тоа што доаѓа до скратување на кривичната постапка, затоа што доколку обвинетиот одлучи да ја признае вината, со тоа ќе дојде до побрзо и поуспешно завршување на постапката, без притоа да се одржува главна расправа, изведување на докази, испрашување на сведоци и вештаци, како и изнесување на завршни зборови на странките кои вообичаено се изнесуваат на посебно за тоа закажано рочиште.
- * Заштеда на време - понатаму со спогодувањето се заштедува време, како на судот така и на јавниот обвинител, затоа што на тој начин доаѓа до брзо и успешно завршување на кривичната постапка. На тој начин судиите ќе имаат повеќе време да посветат на предмети, кои се комплексни и кои имаат сложена фактична состојба, голем број на сторители и докази.
- * Заштеда на човечки ресурси – со спогодувањето доаѓа и до заштеда на човечки ресурси кои учествуваат во самата постапка за спогодување.
- * Заштеда на трошоци – исто така со овој институт доаѓа и до намалување

68 Закон за кривична постапка, „Сл. весник на РМ“ бр.150/2010

на трошоците на обете страни кои учествуваат во самиот процес на спогодување за висината на кривичната санкција, затоа што значително се намалува времетраењето од моментот на започнување на кривичната постапка до моментот на донесување на пресудата.

- * Проактивна улога на странките – странките сами одлучуваат дали ќе дојде до постапка за спогодување за висината на кривичната санкција.
- * Стабилност на пресудата – и тоа претставува значајна позитивна карактеристика на спогодувањето, затоа што откако ќе се договори јавниот обвинител и обвинетиот и неговиот бранител за спогодување и судот ја прифати нивната предлог-спогодба, тие го губат правото на жалба, односно не можат да поднесуваат жалба на пресудата на судот донесена по предлог-спогодбата.
- * Обвинетиот не се соочува со долготрајна неизвесност за пресудата – имено обвинетиот со оглед на тоа што ја призна вината и се согласил за спогодување со јавниот обвинител, тој со комуникацијата со јавниот обвинител ги договорил видот и висината на казната, па со самото тоа не постои кај него голема неизвесност за исходот кој ќе произлезе од пресудата на судот.
- * Намалување на казната - со спогодување на казната доаѓа до намалување на казната, но намалувањето на казната всушност се однесува на тоа дека на сторител ќе му се изрече помала казна, но во рамки на границите на казната утврдена со законот, но никако под тој минимум утврден со закон.

Исто така, освен позитивни, институтот спогодување за вина има и негативни страни. Тоа се:

- Уште на самиот почеток од постапката може да се забележи недостаток на спогодувањето, и тоа во иницирањето на постапката за спогодување. Во согласност со одредбите од Законот за кривична постапка, лицето кое е лишено од слобода треба веднаш да биде информирано дека може да се спогоди со јавниот обвинител. Меѓутоа во практиката тоа не е така.
- Во постапката за спогодување за вина, јавниот обвинител има надредена положба. Тој може да му се заканува на обвинениот дека доколку не ја прифати постапката за спогодување, во редовната постапка може да му се изрече поголема казна од онаа казна која би ја добил со предлог-спогодбата.
- Врз обвинетиот се врши притисок, односно откако ќе му бидат изнесени сите можни исходи кои би произлегле од кривичната постапка, сето тоа би можело да резултира со признание од невино лице, сè со цел да добие помала казна од онаа која му се заканува во редовната кривична постапка.
- Друга негативна страна која произлегува од спогодувањето е тоа што доаѓа

на еден начин до преговорање со сторител на кривично дело и изрекување на помала казна (во границите на казната утврдена со законот), што претставува еден вид на попуштање кон сторителот на кривичното дело и негово полесно казнување.

- Исто така со спогодувањето доаѓа и до нееднаков третман на обвинетите. Тоа е така затоа што доколку правиме паралела помеѓу оној обвинет кој го избрал правото на правично судење загарантирано со устав и оној обвинет кој се одлучил за постапка за спогодување, ќе видиме дека тој кој го избрал правото на правично судење може да добие поголема казна од оној кој избрал да ја признае вината, прифатил постапка за спогодување и добил помала казна.
- Како негативна страна на спогодувањето се јавува и фактот што со спогодувањето на вина, обвинетиот се откажува од повеќе уставно загарантирани права како што се: правото на жалба (по донесување на пресудата од судот по предлог-спогодбата, обвинетиот не може да поднесе жалба како во редовната судска постапка), понатаму изостанува фазата во која обвинетиот се запознава со сведоците, како и со доказите со кои располага јавниот обвинител во однос на кривичното дело за кое се товари обвинетиот.
- Странките исто така имаат потешкотии да одлучат дали повеќе им одговара постапката за спогодување, односно признавање на вина, одошто одржување односно спроведување на редовна кривична постапка.
- Понатаму невоедначена судска постапка во однос на изрекувањето на кривични санкции за исти или слични помеѓу себе кривични дела.
- Непостоење на пресметана просечна кривична санкција за различни кривични дела во изминатите неколку години во судската практика.
- Правото на оштетениот исто така може да биде инхибирачки фактор. Ваквото врзување на постапката за спогодување со правото на оштетениот може да биде сосема погрешно и неправилно, затоа што јавниот обвинител ги гони сторителите на кривични дела првенствено заради јавниот интерес, а дури потоа за задоволување на интересите на оштетеното лице односно неговото имотно-правно побарување. Имено, поради тоа јавниот обвинител пред да донесе одлука дали ќе го гони сторителот на кривичното дело или ќе се спогоди со него, тој мора во прв план да го има интересот на општеството за гонење и сузбивање на криминалот, а дури потоа интересот на сторителот на кривичното дело во поглед на негова ресоцијализација, а дури потоа интересите на оштетеното лице.

Институтот спогодување за вина како и изјавата за признавање на вина имаат свои импликации врз другите одредби кои се составен дел на ЗКП, како на пример:

- *Раздвојување на постапката* – судот може да одлучи постапката за одделни кривични дела или, пак, против одделни обвинети да се раздвои, и посебно да се заврши или, пак, да му се предаде на друг суд, во случај на признавање на вина во однос на дел од кривичните дела кои се составен дел на обвинението, односно признавање на вина од страна на некој од сообвинетите до моментот на завршување на главната расправа.
- *Задолжителна одбрана* – за време на постапката за преговарење и спогодување со јавниот обвинител во однос на признавањето на вина, обвинетиот задолжително мора да има бранител, кој може сам да го определи, а притоа доколку не определи бранител, судот ќе му назначи по службена должност.
- *Основи за определување притвор* – на обвинетиот кој дал изјава за признавање на вина нема да му се определи мерка притвор за основите за кои според закон треба да му се определи притвор (кога постои основан страв дека обвинетиот ќе ги сокрие, фалсификува или уништи трагите на кривичното дело, односно кога постојат околности кои укажуваат дека ќе ја попречува кривичната постапка со влијание врз вештаците, сведоците, прикривачите или соучесниците).
- *Укинување на притвор* – ако обвинетиот даде изјава со која ја признава вината, со решение притворот ќе му се укине и тој ќе се пушти на слобода (во случај кога притворот е определен поради постоење на околности кои укажуваат дека обвинетиот ќе ја попречува кривичната постапка со влијание врз вештаците, сведоците, прикривачите или соучесниците, или кога постои основан страв дека тој ќе ги сокрие, фалсификува или уништи трагите на кривичното дело).
- *Поука за правата на обвинетиот* – во согласност со законот пред секое испитување на обвинетиот, задолжително обвинетиот треба да се информира и поучи меѓу останатото, за правото на постапката за спогодување за вина со јавниот обвинител.
- *Донесување на пресуда* – со постапката за спогодување за вина односно со признавањето на вина од страна на обвинетиот се овозможува пресудување во различни стадиуми од постапување, уште од моментот на истрагата.⁶⁹

69 Бужаровска Гордана, Спогодување на вина: Прирачник за практичари (Гордана Бужаровска, Мајкл Г. Карналас, Дејвид Пе) - Скопје: OBSE, 2010, стр.31

5.2 Злоупотреба на институтот спогодување за висината на казната во практика

Недоречености, скратувања на правата на обвинетите во поглед на одбраната, правно уценување на обвинетиот да ја признае вината за да може да добие поблага казна претставуваат основните недостатоци на Законот за кривична постапка.⁷⁰ Со донесување на ЗКП во 2010 година, во поглед на воведувањето на институтот спогодување за висината на казната постојат повеќе мислења. Имено, евидентна е сè поголемата злоупотреба на овој институт.

Од Основниот суд во Скопје⁷¹ велат дека откако стапил на сила новиот ЗКП, забележително е значително забрзување на судските постапки, намалување на трошоците на постапката кои по самиот завршеток на постапката паѓаат на товар на странките. Според податоците на судот, во периодот од декември 2013 година па сè до јуни 2015 година решени се вкупно 7415 предмети, од кои 133 пресуди се верификувани од судии на претходна постапка врз основа на предлог-спогодба. Продажба на дрога и оружје, нанесување на тешка телесна повреда, злосторничко здружување како и криумчарење се кривичните дела за кои најчесто се склучува спогодба според статистиката на судот.

Правниците исто така укажуваат на тоа дека наместо одбраната да добие поголем и подобар пристап до информациите и доказите, како и до други правни алатки во судскиот процес, таа се претвора во еден вид на декор, затоа што судењата се сведуваат во корист на обвинетиот, односно обвинетиот ќе ја признае вината за делото за кое се товари и со самото тоа што ќе ја признае вината ќе добие поблага казна. Другите, пак, основи за поблага казна без признавање на вината кои всушност досега се користеа се елиминирани.

Примери од практиката

Една од новините кои е воведена со Законот за кривична постапка, како што погоре во текстот е наведено, е спогодувањето. Со спогодувањето се скратуваат долгите и исцрпувачки процеси, но исто така и високите казни, секако доколку обвинетиот го признае делото што му се става на товар.

Од Здружението на јавните обвинители посочуваат дека најголем број спогодби се склучени за кривичното дело Неовластено производство и пуштање во промет на наркотични дроги, психотропни супстанции и прекурсори од чл. 215 од Кривичниот законик на РМ,⁷² но овој инструмент исто така се применувал и за други кривични дела.

70 Закон за кривична постапка, „Сл. весник на РМ“ бр.150/2010

71 Извештаи од Основен суд Скопје за 2013 г., 2014 и 2015 година преземени од официјалната страна на Основен суд Скопје

72 Проф. Марко Зврлевски, проф. Тодор Витларов, проф. Јован Илиевски – Практична примена на спогодувањето за видот и висината на кривичната санкција во првата година од примената на новиот Закон за кривична постапка - Скопје 2016, стр.27

Во периодот од 1 декември 2013 год. до 31 март 2015 год. во ОЈО за гонење на организиран криминал и корупција биле поднесени 256 кривични пријави против 563 лица. Еден дел од предметите против 66 лица се решени без донесување на јавнообвинителска одлука за преземање на кривично гонење, така што за работа останале 227 предмети против 497 лица. Спогудувањето за видот и висината на кривичната санкција како процесен институт од овие 227 предмети против 497 лица е применет со вкупно 161 лице со кои ова обвинителство склучило спогодби. Според претходно изнесените податоци може да се заклучи дека со спогодба се решени постапките против 32,4% од вкупниот број на пријавените лица.⁷³

73 Проф. Марко Зврлевски, проф. Тодор Витларов, проф. Јован Илиевски – Практична примена на спогодувањето за видот и висината на кривичната санкција во првата година од примената на новиот Закон за кривична постапка - Скопје 2016, стр.28

5.3 Примери од пресуди, донесени врз основа на спогодување помеѓу јавниот обвинител и обвинетиот

Примери од Пресуди на Основен суд Кочани:

Во овој дел од мојот магистерски труд ќе наведам пресуди донесени во врска со спогодувањето во основните судови на Република Македонија, поточно донесени од Основниот суд во Кочани.

Притоа станува збор за три пресуди донесени врз основа на постапката за спогодување предвидена со Законот за кривична постапка од 2010 година.

Основна цел поради која ги наведувам пресудите е да доловам како изгледа една пресуда донесена врз основа на спогодување, а воедно да обрнам внимание на тоа за кои кривични дела се донесени веќе пресуди врз основа на самиот институт спогодување.

Пресуда бр.1**ВО ИМЕТО НА ГРАЃАНИТЕ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА**

ОСНОВНИОТ СУД ВО К., како првостепен кривичен суд, и тоа судијата С. Б. како судија на претходна постапка, со записничар Ј.Х.В., постапувајќи по предлог-спогодбата поднесена од страна на Основниот јавен обвинител во К., М К, осомничениот Ф. М. од К., и неговиот бранител поставен по службена должност, адв. В. Т. од К., дека постои основано сомнение дека осомничениот сторил кривично дело „Тешка кражба од чл. 236 ст.1 т.1 од КЗ, по одржаното рочиште за оцена на предлог-спогодбата, одржано на ден 24.04.2014 год. во присуство на ЈО Б. Ј., осомничениот Ф. М. и неговиот бранител поставен по службена должност, адв. В. Т., на ден 24.04.2014 год., ја донесе и јавно ја објави следната:

ПРЕСУДА

Врз основа на предлог-спогодба осомничениот Ф. М. роден на ден ___ год. во К., каде и живее на ул. „СМ“ бб, од татко Т, мајка Џ, војска не служел, женет за Л, татко на пет малолетни деца, писмен самоук, невработен, работи повремено како надничар, денес се осеќа добро, во добра здравствена состојба, не имал психички проблеми, не имал проблем со зависност од дрога и алкохол, неосудуван за кривични дела Кражба чл. 235 од КЗ и Тешка кражба од чл.236 ст.1 од КЗ, на казни затвор кои казни ги има издржано, постапка за друго кр. дело не се води, со МБ:.

ВИНОВЕН Е

ЗАТОА ШТО: На ден 14.08.2013 год. во временскиот период помеѓу 11,00 и 12,00 часот, со намера противправно да присвои туѓи подвижни предмети со совладување на препреки и со провалување влегол во заклучената помошна просторија лоцирана на нива во м.в. „К., атар на К., на начин што се прекачил на таванот преку зидот на помошната просторија од источната страна на висина од 2 метри, со употреба на сила ја скршил шперплочата на плафонот, низ направениот отвор влегол во помошната просторија каде од џебот од машки панталони одзел црн кожен паричник со 700,00 денари во него, сопственост на оштетениот Б. А. од К., излегол надвор, ги одзел парите, а паричникот го фрлил. Со кои дејствија осомничениот Ф. М. од К. сторил кривично дело Тешка кражба од чл.236 ст.1 т.1 од КЗ, па согласно цитираниот член како и членовите 32,33,35, 39 и 40 од КЗ и чл.102, 105 и 114 од ЗКП судот го:

ОСУДУВА НА КАЗНА ЗАТВОР во траење од 6 (шест) месеци.

СЕ ЗАДОЛЖУВА осомничениот да на име судски паушал плати износ од 1.500,00 денари во рок од 30 дена од денот на правосилноста на пресудата на сметка на НБРМ 10000000063095, сметка на буџетски корисник 2901000809 631

15, приходна шифра 724132 20. СЕ ЗАДОЛЖУВА обвинетиот на име трошоци во постапката да плати износ од 3.950,00 ден. во корист на НБРМ на сметка, сметка на буџетски корисник, приходна шифра, во рок од 15 дена од денот на правосилноста на пресудата. Оштетениот Б. А. од К. за остварување на своето имотно-правно побарување се упатува на граѓански спор.

Образложение

На 25.03.2014 година ОЈО од ОЈО К. М К и осомничениот Ф. М. од К., со неговиот бранител поставен по службена должност, адв. В. Т. од К., до судијата на претходната постапка поднесоа предлог-спогодба за донесување пресуда врз основа на предлог-спогодба. Кон предлог-спогодбата, Јавниот обвинител на Судот му ги достави следните докази: изјава за признавање на вина од обвинетиот Ф. М., Известување Ко.бр., решение Су.бр. год. на претседателот на Основен суд К., записник Ко.бр. од год. за испитување на обвинетиот Ф. М., записник Ко.бр. за испитување на сведокот-оштетениот Б. А. во кој е содржана и изјава на оштетениот во однос на видот и висината на имотно-правното побарување, кривична пријава Ку. бр., записник за извршен увид на местото на настанот, потврда за привремено одземени предмети, потврда за вратени предмети год., потврда за вратени предмети, извод од КЕ за обвинетиот и фотодокументација. Судот изврши увид во предлог-спогодбата и утврди дека истата ги содржи елементите предвидени во чл.485 од ЗКП. Со предлог-спогодбата се предлага судијата на претходна постапка да го огласи за виновен осомничениот Ф. М. од К. за кривично дело Тешка кражба од чл.236 ст.1 т.1 од КЗ, опишано во изреката од оваа пресуда и да му се изрече казна затвор во траење од 6 (шест) месеци. Во изјавата на осомничениот дадена на рочиштето за оцена на предлог-спогодбата, осомничениот се согласи да го надомести износот од 1.500,00 денари на име судски паушал и на име трошоци во постапката во износ 3.950,00 денари, а во однос на имотно-правното побарување истакна дека истото не било предмет на спогодување. Предлог-спогодбата содржи изјава на осомничениот дека свесно и доброволно ја прифаќа предлог-спогодбата и последиците што произлегуваат од неа, заедничка изјава на ЈО на ОЈО К. и осомничениот Ф. М. од К., дека се откажуваат од правото на жалба доколку судот ја прифати предлог-спогодбата и донесе пресуда врз основа на истата. Предлог-спогодбата е составена во ОЈО К., на ден 25.03.2014 година, во присуство на ОЈО К. М К, осомничениот Ф. М. од К. и неговиот бранител поставен по службена должност адв. В. Т. од К. и истите своерачно ја имаат потпишано. На одржаното рочиште за оцена на предлог-спогодбата, на кое подносителите на предлог-спогодбата и бранителот на обвинетиот, претходно поучени во смисла на чл. 488 од ЗКП се произнесоа во врска со истата, судот утврди дека предлог-спогодбата е доброволно поднесена,

дека осомничениот е свесен за правните последици од нејзиното прифаќање, за последиците во врска со трошоците на кривичната постапка и имотно-правното барање на оштетениот. Имено, осомничениот се произнесе дека на донесената пресуда врз основа на предлог-спогодба нема право на жалба и во целост ќе го надомести судскиот пашал, а во однос на имотно-правното побарување изјави дека истото не било предмет на спогодување. Откако судот пристапи кон увид и во доставените докази од страна на Јавниот обвинител утврди дека е оправдано изрекувањето на предложената кривична санкција по однос на видот и висината на кривичната санкција, па одлучи да ја прифати предлог-спогодбата и донесе пресуда со која осомничениот Ф. М. од К. го огласи за виновен за кривично дело Тешка кражба од чл.236 ст.1 т.1 од КЗ и му изрече казна затвор во траење од 6 (шест) месеци. Согласно чл.102 ст.2 т.6 и чл.105 од ЗКП бидејќи осомничениот се согласи, судот го задолжи да го плати износот од 1.500,00 денари на име судски пашал и трошоци во постапката во износ од 3.950,00 денари во рок од 30 дена од денот на правосилноста на пресудата. За остварување на своето имотно-правно побарување оштетениот Б. А. од К. се упатува на спор, согласно чл.114 ст.2 од ЗКП. ОСНОВЕН СУД К. на ден 24.04.2014 год.

ПОУКА: Против пресудата не е дозволена жалба.

Записничар,
Судија на претходна постапка.

Пресуда бр.2**ВО ИМЕТО НА ГРАЃАНИТЕ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА**

ОСНОВНИОТ СУД Кочани како првостепен кривичен суд, во совет составен од судијата С. М., како претседател на советот и судиите В. Т. и В. М., како членови на советот, со записничар Р. М., постапувајќи по предлог-спогодбата склучена помеѓу ОЈО М. К. на ОЈО Кочани и осомничениот Д. С. од с.Т.-Д. со бранител адв. Д. Р. од К., составена во ОЈО Кочани КО бр. 497/13 од 06.05.2014 година, по одржаното рочиште за оцена на предлог-спогодбата во присуство на ОЈО М. К. на ОЈО Кочани и обвинетиот Д. С. од с.Т.-Д. со бранител адв. Д. Р. од К., на ден 13.06.2014 година, согласно чл.490 од ЗКП, ја донесе и јавно објави следната:

ПРЕСУДА

Врз основа на предлог-спогодба ОБВИНЕТИОТ: Д.С. од с.Т.-Д., роден на .г. во с.Т.-Д., од татко М., и мајка Н., живее на ул. „Д. Б.“ с.Т. – Д., женет, татко на ... полнолетни деца, писмен со завршено основно образование, невработен, без имот, Ром, државјанин на РМ, неосудуван, постапка за друго кривично дело не се води, ЕМБГ,

ВИНОВЕН Е

ЗАТОА ШТО: На точно неутврдена дата во текот наг. на нива која се наоѓа на оддалеченост од околум. од мостот на река Б. кај с.Т. општина Д., по течението на реката од левата страна неовластено засадил четири растенија од родот канабис, истите ги полевал и одгледувал од кои две стебла се исушиле, а две стебла израснале на висина од 2 м со развиени и разгранети гранки, листови и врвни делови - вршунки во завршна фаза на цветање, кои се пронајдени на лице место и одземени од ПС Д. наг. Со ваквите дејствија обвинетиот Д. С. од с.Т.-Д. сторил кривично дело „Неовластено производство и пуштање во промет на наркотични дроги, психотропни супстанции и прекурсори“ од чл.215 ст.1 и ст.7 од КЗ, па согласно овој и членовите 32, 33, 35,39, 41 ст.1 т.6 од КЗ и чл.102 од ЗКП судот го ОСУДУВА на казна затвор во траење од 3 (три) месеци. СЕ ЗАДОЛЖУВА обвинетиот Д. С. да плати на име судски паушал 2.500,00 ден. Од обвинетиот Д. С. СЕ ОДЗЕМААТ две стебла кои израснале на висина од 2 м со развиени и разгранети гранки, листови и врвни делови - вршунки во завршна фаза на цветање и по правосилноста на пресудата истите да се достават до Агенцијата за постапување со одземени предмети заради нивно уништување. Бидејќи истите се наоѓаат во МВР ПС Д. на чување ќе се задолжи МВР ПС Д. истите да ги достави до Агенцијата.

ОБРАЗЛОЖЕНИЕ

ОЈО М. К. на ОЈО Кочани до овој суд поднесе обвинителен акт КО.бр.497/143 од 14.03.2014 година, против осомничениот Д. С. од с.Т.-Д. за кривично дело - „Неовластено производство и пуштање во промет на наркотични дроги, психотропни супстанции и прекурсори“ од чл.215 ст.1 од КЗ. Осомничениот Д. С., по приемот на обвинителниот акт, преку неговиот бранител адв.Д. Р. од К. до судот поднесе поднесок од 15.04.2014 г. во кој наведува дека осомничениот сака да даде изјава за признавање на вина согласно чл.329 од ЗКП за кривичното дело за кое се товари со обвинителниот акт поради што предлага да се спроведе постапка за спогодување за кривична санкција со ОЈО Кочани. На ден 20.05.2014 година ОЈО М. К. на ОЈО Кочани и обвинетиот Д. С. со бранител адв. Д. Р. од К. до Основен суд Кочани поднесоа предлог-спогодба КО. бр.497/13 од 06.05.2014 г. за донесување пресуда врз основа на предлог-спогодба бидејќи ОЈО Кочани - ОЈО М. К. и обвинетиот Д. С. со неговиот бранител адв. Д. Р. се согласни дека постои основано сомнение дека обвинетиот Д. С. сторил кривично дело - „Неовластено производство и пуштање во промет на наркотични дроги, психотропни супстанции и прекурсори“ од чл.215 ст.1 од КЗ и се согласни на обвинетиот за ова кривично дело да му биде изречена казна затвор во траење од три месеци. Кон предлог-спогодбата, Јавниот обвинител на Судот му ги достави следните докази: анализа на непознато растение на МВР, Одд. за крим техника С. рег. бр..... одг., потврда за привремено одземени предмети на ПС Д. бр..... одг, фотодокументација бр..... Судот изврши увид во предлог-спогодбата и утврди дека истата ги содржи елементите предвидени во чл.485 од ЗКП односно содржи сè што е потребно за да може да се постапува по предлог-спогодбата. Со предлог-спогодбата се предлага Советот за оцена на обвинителниот акт да го огласи за виновен обвинетиот Д.С. од с.Т.-Д. за кривично дело „Неовластено производство и пуштање во промет на наркотични дроги, психотропни супстанции и прекурсори“ од чл.215 ст.1 од КЗ, опишано во изреката од оваа пресуда и да го осуди на казна затвор во траење од три месеци. Во предлог-спогодбата е наведено дека до моментот на склучувањето на предлог-спогодбата не постојат трошоци на кривичната постапка. Предлог-спогодбата содржи изјава на обвинетиот дека свесно и доброволно ја прифаќа предлог-спогодбата и последиците што произлегуваат од неа, заедничка изјава на ОЈО М.К. на ОЈО Кочани и обвинетиот дека се откажуваат од правото на жалба доколку судот ја прифати предлог-спогодбата и донесе пресуда врз основа на истата. Предлог-спогодбата е составена во ОЈО Кочани, на ден 06.05.2014 година, во присуство на ОЈО М.К. на ОЈО Кочани, обвинетиот Д. С. од с.Т.-Д. и неговиот бранител адв. Д. Р. од К. и дека истите своерачно ја имаат потпишано.

Постапувајќи по оваа предлог-спогодба, советот за оцена на обвинителен акт закажа и одржа рочиште за оцена на предлог-спогодбата на 13.06.2014 г. на кое рочиште пристапија ОЈО М.К., обвинетиот Д. С. и неговиот бранител адв. Д. Р. На одржаното рочиште за оцена на предлог-спогодбата, на кое подносителите на предлог-спогодбата и бранителот на обвинетиот, претходно поучени во смисла на чл.488 од ЗКП се произнесоа во врска со истата, судот утврди дека предлог-спогодбата е доброволно поднесена, дека осомничениот е свесен за правните последици од нејзиното прифаќање, за последиците во врска со трошоците на кривичната постапка. Имено откако ОЈО М. К. го запозна судот со фактичката состојба по спроведената истражна постапка и основата за спогодување, изјави дека останува кон поднесената предлог-спогодба. Откако судот пристапи кон увид и во доставените докази од страна на ОЈО Кочани заради утврдување дали постојат доволно докази за вината на обвинетиот, утврди дека е оправдано изрекувањето на предложената кривична санкција по однос на видот и висината на кривичната санкција, од распитот на обвинетиот се увери дека од негова страна предлог-спогодбата е постигната доброволно, дека е свесен за правните последици од прифаќањето на предлог-спогодбата, го опишува кривично-правниот настан онака како што е опишан во обвинителниот акт, се увери дека од страна на неговиот бранител во текот на спогодувањето бил запознаен со неговите права и доказите коишто го товарат, како и со законскиот минимум и максимум на кривичната санкција, па одлучи да ја прифати предлог-спогодбата и донесе пресуда со која обвинетиот Д. С. го огласи виновен за кривично дело „Неовластено производство и пуштање во промет на наркотични дроги, психотропни супстанции и прекурсори“ од чл.215 ст.1 од КЗ и со примена на одредбите за ублажување го осуди на казна затвор во траење од три месеци. Судот го задолжи обвинетиот Д. С. согласно чл.105 од ЗКП да плати на име судски паушал 2.500,00 ден. Од обвинетиот Д. С. се одземаат две стебла кои израснале на висина од 2 м со развиени и разгранети гранки, листови и врвни делови - вршунки во завршна фаза на цветање и по правосилноста на пресудата истите да се достават до Агенцијата за постапување со одземени предмети заради нивно уништување бидејќи нивното одземање е задолжително. Со оглед дека истите се наоѓаат во МВР ПС Д. на чување, се задолжи МВР ПС Д. истите да ги достави до Агенцијата. ОСНОВЕН СУД Кочани К-ООА бр.1/14 од 13.06.2014 година.

ПОУКА: Против пресудата не е дозволена жалба.

Записничар,

Претседател на совет за оцена на обвинителен акт.

Судија.

Пресуда бр.3**ВО ИМЕТО НА ГРАЃАНИТЕ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА**

ОСНОВНИОТ СУД ВО КОЧАНИ, како првостепен кривичен суд и тоа судијата С. М. како судија на претходна постапка, со записничар Р.М. постапувајќи по предлог-спогодбата поднесена од страна на основниот јавен обвинител во К М К, осомничениот К. С. од с.Ј. и неговиот бранител адв. Р. М. од К., дека постои основано сомнение дека осомничениот сторил кривично дело „Неовластено изработување, држење, посредување и тргување со оружје или распркувачки материји“ од чл.396 ст.1 од КЗ, по одржаното рочиште за оцена на предлог-спогодбата, одржано на ден 10.03.2015 год. во присуство на ОЈО К – М. К., осомничениот К. С. од с.Ј. и неговиот бранител адв. Р. М. од К., на ден 10.03.2015 год., ја донесе и јавно ја објави следната:

ПРЕСУДА

ОСОМНИЧЕНИОТ: К С од с.Ј, роден на ден ... во с.Ц К – В , од татко С, мајка Ј, живее во с.Ј-В, Македонец, државјанин на РМ, женет за М, татко на две полнолетни деца, писмен со завршено средно образование, вработен како инструктор во авто школа „С“ В, со месечни приходи од 12.600,00 ден., денес се чувствува добро, во добра здравствена состојба, негира психички проблеми, негира проблем со зависност од дрога и алкохол, неосудуван, постапка за друго кривично дело не се води, со ЕМБГ...

ВИНОВЕН Е

ЗАТОА ШТО: Во периодот од 21.02.1992 г. до 09.10.2014 г. во својот дом во с.Ј неовластено држел огнено оружје и муниција и тоа ловечка пушка марка ИЖ-со кал. 16мм со фабрички број Г- со петнаесет ловни патрони кал. 16мм и пиштол марка В 48 кал. 9мм со фабрички број Е со 14 куршуми кал. 9 мм кои од страна на службени лица од МВР СВР Ш ПС В при претрес на домот на 09.10.2014 г. му биле привремено одземени. Со кои дејствија осомничениот К С од с.Ј сторил кривично дело „Неовластено изработување, држење, посредување и тргување со оружје или распркувачки материји“ од чл.396 ст.1 од КЗ, па согласно цитираниот член како и членовите: 396 ст.5, чл.32, 35,39,48,48а, 49 и 50 од КЗ и чл.102, 105, 115 од ЗКП судот на осомничениот му изрекува алтернативна мерка: УСЛОВНА ОСУДА со која му се утврдува казна затвор во траење од 2 (две) години, а која казна нема да се изврши доколку обвинетиот во рок од 3 (три) години од правосилноста на пресудата не стори ново кривично дело. Од обвинетиот К С се одземаат во корист на Р.Македонија една ловечка пушка марка ИЖ-18 со кал. 16мм со фабрички број Г- со петнаесет ловни патрони кал. 16мм и пиштол марка

В 48 кал. 9мм со фабрички број Е со 14 куршуми кал. 9 мм. СЕ ЗАДОЛЖУВА обвинетиот на име судски паушал да плати износ од 2.000,00 денари, во рок од 15 дена од денот на правосилноста на пресудата во корист на НБРМ на сметка 10000000006395, сметка на буџетски корисник 2901000809 631 15, приходна шифра 724132 20 начин 2.

ОБРАЗЛОЖЕНИЕ

На ден 18.02.2015 година ОЈО К М К и осомничениот К С од с.Ј со неговиот бранител адв. Р М од К, до судијата на претходната постапка поднесоа предлог-спогодба за донесување пресуда врз основа на предлог-спогодба. Кон предлог-спогодбата, јавниот обвинител на Судот му ги достави следните докази: Анализа на огнено оружје и муниција Рег. бр. од 15.12.2014г., записник бр. од 23.12.2014г., записник бр. од 24.10.2014г., извод од КЕ на име на осомничениот, записник бр. од 14.10.2014 г., потврда за привремено одземани предмети бр. од 09.10.2014 г., изјава за признавање на вина од осомничениот од 30.01.2015 г., потврда за привремено одземани предмети бр. од 09.10.2014 г., наредба К-ПП од 06.10.2014 г., извештај Рег. бр. од 09.10.2014 г., записник за претрес на дом бр. од 09.10.2014 г., дозвола за поседување на оружје бр. дозвола за поседување на оружје бр. барање Рег. бр. од 04.12.2014 г., известување Рег. бр. од 04.12.2014 г., службена белешка бр. од 09.10.2014 г., фотодокументација бр., ловечка пушка марка ИЖ- со кал. 16мм со фабрички број Г- со петнаесет ловни патрони кал. 16мм и пиштол марка В 48 кал. 9мм со фабрички број Е со 14 куршуми кал. 9 мм. Судот изврши увид во предлог-спогодбата и утврди дека истата ги содржи елементите предвидени во чл.485 од ЗКП. Со предлог-спогодбата се предлага судијата на претходна постапка да го огласи за виновен осомничениот К С од с.Ј за кривично дело „Неовластено изработување, држење, посредување и тргување со оружје или распрскувачки материји“ од чл.396 ст.1 од КЗ, опишано во изреката од оваа пресуда и да му се изрече алтернативна мерка условна осуда со утврдена казна затвор од 2 (две) години, а која казна нема да се изврши доколку обвинетиот во рок од 3 (три) години од правосилноста на пресудата не стори ново кривично дело. Предлог-спогодбата содржи изјава на осомничениот дека свесно и доброволно ја прифаќа предлог-спогодбата и последиците што произлегуваат од неа, заедничка изјава на ЈО на ОЈО К и осомничениот К С од с.Ј дека се откажуваат од правото на жалба доколку судот ја прифати предлог-спогодбата и донесе пресуда врз основа на истата. Предлог-спогодбата е составена во ОЈО К, на ден 10.02.2015 година, во присуство на ОЈО К М К, осомничениот К С од с.Ј и неговиот бранител адв. Р М од К и истите своерачно ја имаат потпишано. На одржаното рочиште за оцена на предлог-спогодбата, на кое подносителите на предлог-спогодбата и бранителот на обвинетиот, претходно поучени во смисла

на чл.488 од ЗКП се произнесоа во врска со истата, судот утврди дека предлог-спогодбата е доброволно поднесена, дека осомничениот е свесен за правните последици од нејзиното прифаќање, за последиците во врска со трошоците на кривичната постапка. Имено, осомничениот се произнесе дека на донесената пресуда врз основа на предлог-спогодба се откажува од правото на жалба. Откако судот пристапи кон увид и во доставените докази од страна на јавниот обвинител утврди дека е оправдано изрекувањето на предложената кривична санкција по однос на видот и висината на кривичната санкција, па одлучи да ја прифати предлог-спогодбата и донесе пресуда со која осомничениот К С од с.Ј го огласи за виновен за кривично дело „Неовластено изработување, држење, посредување и тргување со оружје или распрскувачки материји“ од чл.396 ст.1 од КЗ, и му изрече алтернативна мерка условна осуда со која му се утврдува казна затвор од 2 (две) години, а која казна нема да се изврши доколку обвинетиот во рок од 3 (три) години од правосилноста на пресудата не стори ново кривично дело. Согласно чл.396 ст.5 од КЗ од обвинетиот К С се одземаат во корист на Р.Македонија една ловечка пушка марка ИЖ- со кал. 16мм со фабрички број со петнаесет ловни патрони кал. 16мм и пиштол марка В 48 кал. 9мм со фабрички број Е со 14 куршуми кал. 9 мм. Согласно чл.102 ст.2 т.6 и чл.105 од ЗКП, судот го задолжи обвинетиот да го плати износот од 2.000,00 денари на име судски паушал во рок од 15 дена од денот на правосилноста на пресудата. Од сето напред наведено судот одлучи како во изреката на пресудата.

ОСНОВЕН СУД КОЧАНИ на ден 10.03.2015 год.

ПОУКА: Против пресудата не е дозволена жалба.

Записничар,

Судија на претходна постапка,

Глава 6 – Компаративни практики за спогодување

6.1 Англија и Велс

Акузаторниот принцип на обичајното право е системот на казнена правда кој долго време се применува во Англија, кој принцип всушност се состои во формално изјаснување за вина во однос на обвинението кое против одредено лице е покренето пред судот. Од лицето кое е обвинето се бара формално да даде изјава дали е виновно или не е виновно во однос на обвинението кое против него е покренато пред судот.⁷⁴

Во однос на законите и практиката кои се однесуваат на одредувањето на висината на казната и изјаснувањето на вина може да се каже дека всушност претставуваат една целина составена од законодавство, понатаму насоки на судска пракса, пракса која се однесува на обичајното право, адвокатски кодекси и правни упатства. Тие многу често се менуваат од страна на законодавецот врз основа на толкувања направени од страна на судовите кои се повисоки. Една од основните, а воедно и доста значајни карактеристики на системите со обичајното право е прецедентот, според кој пониските судови задолжително мора да ја респектираат одлуката која ја донел суд што се наоѓа на повисоко ниво во судската хиерархија. Во Англија и Велс одредувањето на казната претставува посебен процес кој е доста комплексен.⁷⁵

Во однос на истражувањето на кривичните дела, примарната одговорност и припаѓа на полицијата, додека, пак, одговорноста за подигање на обвиненија за поголем број на кривични дела кои завршуваат пред судот ѝ припаѓа на кралската обвинителска служба со која раководи, односно за која е одговорен директорот на Јавното обвинителство.

Улогата на полицијата во процесот на покренување на обвинение главно се однесува на кривични дела кои се точно и прецизно утврдени, како што се: улични испади, нарушување на јавен ред и мир, помали сообраќајни прекршоци, како и полесни кривични дела за кои со законските одредби е предвидена казна затвор до 3 месеци.⁷⁶

Кралските обвинители во сите други случаи се тие кои го определуваат обвинението кое ќе му се достави на судот, а исто така тие се должни да ја информираат полицијата како, односно на кој начин да ја состават кривичната пријава.

74 Бужаровска Гордана, Спогодување на вина: Прирачник за практичари (Гордана Бужаровска, Мајкл Г. Карнакас, Дејвид Пе) - Скопје: OBSE, 2010, стр.39

75 Бужаровска Гордана, Спогодување на вина: Прирачник за практичари (Гордана Бужаровска, Мајкл Г. Карнакас, Дејвид Пе) - Скопје: OBSE, 2010, стр.39

76 Бужаровска Гордана, Спогодување на вина: Прирачник за практичари (Гордана Бужаровска, Мајкл Г. Карнакас, Дејвид Пе) - Скопје: OBSE, 2010, стр.39

Во процесот кој се однесува на договарање за признавање на вина кралската обвинителска служба поседува статутарна улога. Притоа, доста е важно овде да се спомне дека спогодувањето за вина во Англија и Велс не треба да се сфаќа во иста смисла како спогодувањето кое е карактеристично за САД, како и во Босна и Херцеговина и меѓународните судови.⁷⁷

Имено, доколку се гледа низ призмата на историјата, оние кои се изјаснуваат за виновни за делото за кое се товарат, добиваат помала казна во однос на онаа казна која би ја добиле доколку во редовната судска постапка бидат прогласени за виновни. Просечно, доколку ова го изразиме во бројки, казната се намалува за околу една третина од казната која би му била изречена на обвинетиот доколку, како што наведов погоре, била спроведена редовна акузаторна постапка.

Обвинетиот може да добие намалување на казната за признавање на вина според Законот за казнена правда донесен во 2003 година,⁷⁸ а исто така Законот предвидува дека судот мора да земе предвид доколку обвинетиот искажал намера, односно покажал волја да се изјасни за виновен, како и околностите во кои таа намера била искажана.

Судот мора да ги земе предвид при одредување на казната упатствата кои се важни и релеванти, односно оние упатства кои би имале значење за конкретниот случај. Советот за одредување на казни во поглед на одредувањето на казните има изготвено и објавено неколку упатства. Основна функција која ја има овој Совет е да воспостави упатства во однос на одредување на казната за конкретни дела, но и општо. „Намалување на казната за признавање вина“ (2007) е името на Упатството кое е донесено од страна на Советот за одредување на казни и притоа тоа предвидува граници до кои може да се оди при намалување на казната. Тие граници се движат во интервал од намалување до една третина кога вината од страна на обвинетиот е признаена во најраната можна прилика, па се една десетина во случаите кога вината е признаена пред самиот почеток за редовната акузаторна постапка за делото. Исто така ова Упатство предвидува дека намалувањето на казната може да биде отповикано во случаите кога Обвинителството располага со голем број на докази во своја полза.

Намалувањето на казната е принцип кое упатството го наведува како нешто што е соодветно, односно е поекономично затоа што се признавањето на вината се избегнува потребата за судење, се скратува временското растојание од обвинението и осудителната пресуда, односно се прават значителни заштеди. Принципот на намалување на казната во никој случај не треба да се толкува

77 Бужаровска Гордана, Спогудување на вина: Прирачник за практичари (Гордана Бужаровска, Мајкл Г. Карналас, Дејвид Пе) - Скопје: OBSE, 2010, стр.40

78 Бужаровска Гордана, Спогудување на вина: Прирачник за практичари (Гордана Бужаровска, Мајкл Г. Карналас, Дејвид Пе) - Скопје: OBSE, 2010, стр.40

како аспект на омекнување кон криминалитетот, туку тој произлегува од самата потреба за поголема ефективност во задоволување на правдата.⁷⁹

Над 90 проценти од обвинетите во Англија и Велс во просек ја признаваат вината. Најблиску до спогодувањето за вина е постапката која се употребува во кралските судови, па затоа најмногу во овој дел ќе се задржиме до неа.

Откако предметот ќе биде процесуиран до кралските судови, обвинетиот главно ја признава вината преку три канали.

Првиот начин е обвинетиот да ја признае вината за сите или за дел од точките содржани во обвинението, се разбира во зависност од аргументите со кои располага Обвинителството, а кои се содржани во судските списи; понатаму вториот начин е обвинетиот да ја признае вината врз основа на изјаснување за вина договорено меѓу странките или, пак, врз основа на изјаснување на вина предложено од страна на одбраната, а кое изјаснување Обвинителството не го оспорува, познато како договорна основа за изјаснување за вина. Третиот начин се однесува за посериозни или посложени случаи на измама и на изјаснување на вина договорено од странките и доставено со заеднички поднесоци во однос на казната.⁸⁰

Обвинителството во однос на договарањето за признавање на вина со одбраната мора да постапува во согласност со Упатствата донесени од страна на министерот за правда, директорот на Јавното обвинителство, Кодексот на кралските обвинители и Упатството за консолидирана кривична пракса кое е донесено врз основа на Законот за кривична постапка. Со Упатствата на министерот за правда, во поглед на посериозни дела на измама, се констатирани принципите на јавната политика кои се однесуваат на признавањето на вина во судовите. Основни придобивки од институтот признавање на вина се:

- решавање на случајот уште во неговиот ран стадиум
- понатаму на обвинетите кои ја признаваат вината уште на самиот почетокот им станува јасно што ги чека понатаму,
- се намалува просторот во поглед на спорните прашања.⁸¹

79 Бужаровска Гордана, Спогудување на вина: Прирачник за практичари (Гордана Бужаровска, Мајкл Г. Карналас, Дејвид Пе) - Скопје: OBSE, 2010, стр.41

80 Бужаровска Гордана, Спогудување на вина: Прирачник за практичари (Гордана Бужаровска, Мајкл Г. Карналас, Дејвид Пе) - Скопје: OBSE, 2010, стр.41

81 Бужаровска Гордана, Спогудување на вина: Прирачник за практичари (Гордана Бужаровска, Мајкл Г. Карналас, Дејвид Пе) - Скопје: OBSE, 2010, стр.42

6.1.1 Признавање на вина за сите или за дел од точките содржани во обвинението

Врз основа на аргументите презентирани од страна на Обвинителството, обвинетиот може да ја признае вината во поглед на сите точки кои се составен дел на обвинението или, пак, да ја признае вината во поглед на дел од точките содржани во обвинението. Судијата е тој кој дава оценка дали изјаснувањето на обвинетиот како виновен претставува изјаснување кое одговара на наводите кои се презентирани, и во случај доколку утврди дека изјаснувањето дадено од страна на обвинетиот е базирано на соодветни основи, може да премине на одредување на казна.

Обвинетиот може да ја признае вината во однос на дел од точките кои се составен дел на обвинението, а странките притоа да се согласат за тоа и во тој случај Обвинителството нема да достави докази во однос на другите делови или наводи содржани во обвинението. Обвинителот, откако ќе го прифати признавањето на вина дадено од страна на обвинетиот, може да побара од судијата да го одобри предлогот. Притоа судијата има право таквото барање на обвинителот да го одбие доколку смета дека има потреба за тоа.

Обвинителот може да продолжи понатаму без притоа да побара за тоа одобрување од страна на судијата. Меѓутоа, судијата може да изрази несогласување и да побара од обвинителот да размисли повторно во однос на признавањето на вина дадено од обвинетиот. Судијата може да одлучи да ја запре постапката доколку смета дека правецот на движење предложен од страна на обвинителот може да доведе до сериозна и голема неправда. За ова обвинителот мора понатаму да разговара и дебатира со повисоки по ранг обвинители, а во одредени екстремни случаи, судијата може да одбие да ја продолжи постапката додека обвинителот односно обвинителниот орган не се консултира со министерот за правда. Меѓутоа, ако не биде така, тогаш судијата е тој кој секогаш го има последниот збор, односно тој ја донесува крајната одлука и само тој може да одлучи дали ќе го прифати признавањето на вината или нема да го прифати. Обвинетиот пред да ја признае вината и да се изјасни за виновен може да се консултира и да побара информација во поглед на тоа колку ќе му изнесува казната.⁸²

82 Бужаровска Гордана, Спогудување на вина: Прирачник за практичари (Гордана Бужаровска, Мајкл Г. Карналас, Дејвид Пе) - Скопје: OBSE, 2010, стр.42 - 43

6.1.2 Договорна основа за признавање на вина

Крајниот продукт кој произлегува од процесот на договарање помеѓу Обвинителството и обвинетиот претставува моментот кога Обвинителството и обвинетиот ќе се договорат за фактичката основа врз основа на која обвинетиот ќе се изјасни за виновен, а која притоа е позната како *договорна основа за признавање на вина*. Судот има обврска да го одобри предлогот за признавање на вина, до кој е дојдено на овој начин. Притоа судот треба да води сметка дали прифаќањето на предлогот е праведно и во интерес на правдата.

Принципите врз основа на кои се заснова признавањето на вина водат потекло од обичајното право, а тие се:

- ✱ Обвинителството мора да ги прифати и да се согласи со спорните факти кои се презентирани од страна на обвинетиот или, пак, целосно да ги отфрли.
- ✱ Обвинителството во никој случај не смее да се согласи на договор кој содржи спорни моменти во однос на делот кој се однесува на фактите и материјалното право.
- ✱ Договорот е потребно да биде во писмена форма, а воедно и потпишан од страна на застапникот на обвинението, и притоа треба пред воведното излагање на обвинителот да биде доставен на судијата.
- ✱ Договорот не смее да содржи никакви спорни моменти.

Бранителот мора односно треба да биде запознаен со основата, врз основа на која се прифаќа изјаснувањето на обвинетиот како виновен, како и со начинот на кој Обвинителството ги презентира своите факти и аргументи пред судот. Притоа сето тоа е должен да го обезбеди обвинителот.

Судијата не е должен, односно нема обврска да го почитува договорот склучен помеѓу обвинителот и обвинетиот и може да побара да бидат изведени пред судот докази кои се од суштинско значење за фактите кои се спорни или за кои на судијата му се потребни дополнителни информации.

Според Упатствата на министерот за правда, доколку во одредени случаи не е можно да се постигне согласност околу тоа што да претставува основа за признавање на вина и доколку разликите помеѓу двата начини на кои се презентирани фактите се толку големи што би можеле да имаат големо влијание врз големината на казната, бранителот на обвинетиот е должен, односно има обврска да го информира судот за ваквата состојба пред да започне самиот процес за одредување на висината на казната. Главната обврска да обезбеди судијата, кој е надлежен за одредување на видот и висината на казната, да биде запознаен со сите овие разлики ја има застапникот на обвинението.

Обвинителството има обврска да достави резиме за клучните размислувања кон писмениот приказ кој е доставен до судот во сите оние случаи каде тоа би

можело односно би му послужило на судот во комплексни ситуации во однос на одредувањето на видот и висината на казната. Тоа резиме треба да содржи:

- ✓ ограничувањата кои се предвидени во законот во однос на тоа дело,
- ✓ називи на писмени упатства или органи кои се надлежни за одредување на казна,
- ✓ возраста на обвинетиот и информациите во поглед на кривични дела кои тековно се процесираат.⁸³

6.1.3 Њутнова расправа

Обвинителството е тоа кое треба да размисли дали конкретниот случај треба да оди на судење или да го повика судот да одржи расправа на која би се решавал спорот доколку странките не се во можност да го разрешат спорот околу фактите при обидот да постигнат договор за признавање на вина. *Њутнова расправа* е постапка во обичајното право која произлегува од *случајот Р. против Њутн од 1982 година* и според оваа постапка судот може да одржи расправа за решавање на спор во врска со фактите откако обвинетиот ќе се изјасни за виновен.⁸⁴

6.1.4 Случаи со сериозна измама – Договор за признавање вина врз одредена основа договорена од Обвинителството и одбраната, проследена со заеднички поднесоци во врска со казната

Третата категорија која е утврдена во Упатствата за консолидирана пракса се употребува во случај кога Обвинителството и обвинетиот, во ситуација на комплексна или сериозна измама, договориле основа за признавање на вина, и притоа сакаат да ги достават соодветните поднесоци во врска со казната до судот. *Договор за вина* се нарекува онаа вина која во писмена форма е договорена помеѓу обвинетиот и Обвинителството.

За време на истражната фаза, сè до оној момент пред да биде подигнато обвинението, разговорите помеѓу Обвинителството и обвинетиот можат да се одвиваат, што притоа тоа може да доведе до тоа обвинителот да покрене обвинение кое е многу поразлично од она кое го преферира при отсуство на договор. Во Упатствата е утврдено дека секој договор најпрвин треба да биде правичен, праведен и разумен, потоа дека постојат голем број на механизми со кои можат да се заштитат обвинетите од некоректен притисок кој се врши врз нив за признавање на вина.⁸⁵

83 Бужаровска Гордана, Спогодување на вина: Прирачник за практичари (Гордана Бужаровска, Мајкл Г. Карналас, Дејвид Пе) - Скопје: OBSE, 2010, стр. 44 - 45

84 Бужаровска Гордана, Спогодување на вина: Прирачник за практичари (Гордана Бужаровска, Мајкл Г. Карналас, Дејвид Пе) - Скопје: OBSE, 2010, стр. 44 - 45

85 Бужаровска Гордана, Спогодување на вина: Прирачник за практичари (Гордана Бужаровска, Мајкл Г. Карналас, Дејвид Пе) - Скопје: OBSE, 2010, стр.46

Во Договорот за вина мора да е олицетворена сериозноста на делото, како и степенот на делото, понатаму договорот треба да му овозможува на судот надлежности во однос на одредувањето на видот и висината на казната и притоа да му овозможи на судот, на жртвите и на јавноста да имаат, односно да стекнат доверба во исходот. Обвинителот мора добро да ги анализира последиците од Договорот или основата за Договорот за признавање на вина врз жртвата, но и врз заедницата, како и добро да размисли за изгледите за успешно кривично гонење на други лица кои можеби се вмешани во сторување на делото.

Доста важно да се спомне е дека обвинителот во текот на разговорите за признавање на вина со обвинетиот не смее на никој начин да врши притисок врз него. Тој треба да има на располагање доволно податоци и информации кои ќе му овозможат да биде рамноправен и информиран учесник во преговорите за признавање на вина.⁸⁶

Во овие случаи процедурите се разликуваат во поглед на тоа што странките мора да обезбедат многу повеќе материјал во однос на кривичното дело за кое се води процедурата за судијата и притоа тоа треба да го направат во временски рок од најмалку 7 дена пред првото појавување на обвинетиот пред судот. Материјалот треба да го содржи следново:

- најпрвин треба да го содржи договорот за вина,
- поднесок или поднесоци во поглед на одредување на казната,
- целокупниот материјал од страна на Обвинителството кој за време на разговорите водени помеѓу обвинителот и обвинетиот во поглед на признавање на вина е доставен до обвинетиот,
- материјал обезбеден од страна на обвинетиот,
- сите записници од состаноците одржани помеѓу Обвинителството и обвинетиот, како и кореспонденцијата која во текот на разговорите за признавање на вина е создадена.⁸⁷

Притоа судијата може да побара да му бидат доставени и дополнителни материјали.

Со оглед на карактерот на делата, судот има обврска да го земе предвид времето кое е поминато од моментот на сторување на делото, времето кое било потребно за да се изврши разговор со лицето кое е обвинето, датумот на кој е подигнато обвинението, како и датумот на судењето, а сето тоа е со цел да овозможи разгледувањето на Договорот за вина како и разгледувањето на поднесоците околу видот и висината на казната да не предизвикаат одолговлекување кое е

86 Бужаровска Гордана, Спогудување на вина: Прирачник за практичари (Гордана Бужаровска, Мајкл Г. Карнакас, Дејвид Пе) - Скопје: OBSE, 2010, стр.47

87 Бужаровска Гордана, Спогудување на вина: Прирачник за практичари (Гордана Бужаровска, Мајкл Г. Карнакас, Дејвид Пе) - Скопје: OBSE, 2010, стр.47

непотребно. Странките се должни да поднесат заеднички поднесоци во однос на казната. Судијата може да не го прифати Договорот за вина и да одреди санкција која е поразлична од онаа која е утврдена во поднесоците околу казната, кои се изготвени во согласност со Упатствата на министерот за правда, а судот може во целост да ги отфрли поднесоците кои се поднесени од странките. Поднесоците околу казната притоа не треба да содржат конкретна казна или опсег на казна којашто е надвор од рамките кои се утврдени во Упатствата за одредување на казната.

Во согласност со Договорот за признавање на вина, обвинетиот има можност, пред да се изјасни за виновен, да побара индикација за казната што би ја добил, наспроти тоа колкава би била максималната казна којашто за тоа дело е предвидена. Во случаите кога судијата дава индикација за казната или одреди казна која е надвор од рамките предвидени во поднесокот, Договорот за признавање на вина останува обврзувачки. Договорот за признавање на вина потпишан од страна на обвинетиот може да се користи како доказ во некоја подоцнежна фаза од постапката, доколку обвинетиот одбие и не се изјасни како виновен иако има склучено Договор за признавање на вина, или пак го повлече признанието за вина дадено со Договорот за признавање на вина. Судот може да не го прифати ваквиот доказ доколку смета дека тоа би можело негативно да влијае врз правичноста и праведноста на самата судска постапка.⁸⁸

6.1.5 Индикација за казната која се дава однапред

Обвинетиот може да побара од судот индикација, пред да се изјасни за виновен за кривичното дело кое му се става на товар, за максималната казна која би можела да му биде изречена, доколку во тој момент од постапката одлучи ја признае вината. Можноста да даваат индикации за казната ја имаат само кралските судови.⁸⁹

Индикацијата за казна се дава однапред и таа всушност претставува постапка која води потекло од обичајното право и притоа таа постапка не е уредена со законски одредби. Упатствата произлегуваат од случајот *P против Гудјуар*, суден од страна на Апелациониот суд во 2005 година.⁹⁰

Судијата може да даде индикација за казната која би му била изречена на лицето кое е обвинето во случај на признавање на вина, откако ќе ги сослуша двете странки. Судијата исто така може да му даде информација на обвинетиот

88 Бужаровска Гордана, Спогудување на вина: Прирачник за практичари (Гордана Бужаровска, Мајкл Г. Карналас, Дејвид Пе) - Скопје: OBSE, 2010, стр.48

89 Бужаровска Гордана, Спогудување на вина: Прирачник за практичари (Гордана Бужаровска, Мајкл Г. Карналас, Дејвид Пе) - Скопје: OBSE, 2010, стр.48

90 Бужаровска Гордана, Спогудување на вина: Прирачник за практичари (Гордана Бужаровска, Мајкл Г. Карналас, Дејвид Пе) - Скопје: OBSE, 2010, стр.49

дека должината или видот на казната би му биле исти и во случај кога за тој предмет би имало судење, односно би се водела редовна судска постапка. Понатаму судијата може да го одложи или, пак, да го одбие барањето за давање индикација за казната. Индикација за казната не би требало да дава судот таму каде постои спор во однос на основата за признавање на вина, освен кога судијата ќе заклучи дека предметот би можел да се изработи без да има потреба од Њутнова расправа.⁹¹

Индикацијата за казна откако еднаш ќе биде дадена, станува обврзувачка како за судијата кој е надлежен и го води предметот, така и за евентуално некој друг судија кој би можел да го преземе предметот, во случај ако обвинетиот се изјасни како виновен. Ако обвинетиот не ја признае вината, а индикацијата за казна е дадена, таквата индикација нема да има обврзувачко дејство за судот. Обвинителот има доста значајна и активна улога во процесот. Тој на судот треба да му помогне во одредувањето на казната на начин што ќе прикаже кои се законските надлежности на судот, понатаму кои се надлежни органи за одредување на казна, соодветните упатства, како и секоја друга помош која во однос на тоа би му била потребна на судот.

Индикацијата за казната, во присуство на обвинетиот, треба да се даде на рочиште на судот, но притоа какво било спомнување на тоа рочиште во натамошниот тек од постапката е недозволиво.⁹²

6.1.6 Намалување на казната на обвинетиот во случај на негово помагање на органите на прогон

Лицата кои се обвинети имаат право да добијат намалување на казната доколку ја признаат вината и им помогнат на органите на прогонот. Тоа всушност претставува чест исход од преговорите за признавање на вина. Фактот дека во интерес на јавноста е да им се намали казната на оние обвинети кои му даваат соодветни докази на Обвинителството е главното оправдување поради кое обвинетите можат да добијат намалување на казната.

Во согласност со Законот за сериозен криминал и полиција донесен во 2005 година, секој обвинет кој со Обвинителството ќе склучи договор во писмена форма за обезбедување на помош на одреден обвинител или истражител за некое кривично дело, но притоа се изјасни како виновен во Кралскиот суд, може да бара и притоа да добие намалување на казната. Притоа не е обигаторно пред да се склучи договор со Обвинителството, обвинетиот да се изјаснил за виновен.

91 Бужаровска Гордана, Спогудување на вина: Прирачник за практичари (Гордана Бужаровска, Мајкл Г. Карнакас, Дејвид Пе) - Скопје: OBSE, 2010, стр.49

92 Бужаровска Гордана, Спогудување на вина: Прирачник за практичари (Гордана Бужаровска, Мајкл Г. Карнакас, Дејвид Пе) - Скопје: OBSE, 2010, стр.50

Помошта којашто ја дава обвинетиот може да биде во вид на сведочење или некои други информации кои би можеле за конкретниот случај да имаат големо значење.⁹³

Обвинителот, за помошта дадена од страна на обвинетиот треба да изготви извештај, и во тој извештај задолжително да ги наведе квалитетот и квантитетот на помошта на обвинетиот, понатаму кои се резултатите од истата, процената на ризиците со кои се соочуваат обвинетиот и неговото семејство како резултат на соработката. Тој извештај обвинителот треба да го достави на судот.

Судот треба да ги земе предвид степенот и природата на помошта која е дадена или понудена, а притоа намалувањето на казната не е обигаторно. Притоа намалувањето на казната може да биде поголемо од она кое обично се дава за рано признавање на вината, сè до нивото на минималната законска казна.

Судот може да одлучи да му ја зголеми казната на обвинетиот, доколку обвинетиот намерно не ја обезбеди помошта која претходно ја ветил, а обвинителот може да го врати случајот до судот, заради преиспитување на казната. Исто така обвинителот може, доколку обвинетиот понуди дополнителна помош, повторно да го врати случајот до судот, откако веќе му била изречена казната на обвинетиот, или доколку не била понудена никаква помош, а обвинетиот подоцна дал или ветил помош. Во таков случај судот може првобитната казна да ја намали.⁹⁴

6.1.7 Обвинителот и неговата улога

При својата работа обвинителите треба да се водат од „Упатствата на министерот за правда за прифаќање признанија за вина и за улогата на обвинителот во одредувањето на казната“. Овие упатства претставуваат еден вид Кодекс за кралските обвинители кој е донесен од страна на директорот на Јавното обвинителство, во кој детално и прецизно е опишана одговорноста на обвинителите. Во овој Кодекс е наведено дека обвинителите треба да прифатат признание на вина дадено од страна на обвинетите во ситуации кога сметаат дека судот ќе изрече казна која ќе одговара на сериозноста на делото, особено онаму каде постојат околности кои се отежнувачки. Обвинителот е тој кој треба да се погрижи да бидат земени предвид сите интереси и ставови на жртвата при одлучувањето, и притоа потребно е да водат сметка дали признавањето на вина е во интерес на јавноста. Самиот обвинител ја донесува оваа одлука.

Обвинителот може да се согласи да биде осуден обвинетиот врз основа на некои дела, а останатите дела за кои се товари да бидат тргнати од обвинението.

Обвинителите се должни да го свртат вниманието на судот кон секоја

⁹³ Бужаровска Гордана, Спогудување на вина: Прирачник за практичари (Гордана Бужаровска, Мајкл Г. Карнакас, Дејвид Пе) - Скопје: OBSE, 2010, стр.51

⁹⁴ Бужаровска Гордана, Спогудување на вина: Прирачник за практичари (Гордана Бужаровска, Мајкл Г. Карнакас, Дејвид Пе) - Скопје: OBSE, 2010, стр.51

изјава лично дадена од страна на жртвата за последиците кои произлегуваат од кривичното дело врз неа, врз нејзиното семејство или врз целата заедница, понатаму кон постоењето на евентуални олеснувачки или отежнувачки околности под кои е сторено конкретното кривично дело, како и кон законските наредби кои се однесуваат на сторителот на кривичното дело.

На судот мора јасно, прецизно и детално да му се претстави од страна на јавниот обвинител основата врз која се договараат јавниот обвинител и обвинетиот, и врз основа на која се доаѓа до прифаќање на признавањето на вина.

Во случај обвинетиот во судот да одбие да признае дело, кое претходно го признал, тоа треба да се земе предвид при одредување на казната, односно обвинителот треба да размисли дали е заслужено кривичното гонење за тоа дело. Исто така обвинителот е должен да го оспори секое тврдење кое е дадено од страна на одбраната, со кое се навредува карактерот на некоја личност, а истовремено тоа е погрешно или неважно за постапката за одредување на казната. Одбраната е должна однапред во писмена форма да даде известување за таквата своја намера, за да може обвинителот да има време, односно да е во можност таквите тврдења на одбраната детално да ги истражи.

Според Кодексот на однесување на Адвокатската комора, на обвинителот му се препишуваат следните должности спрема судот во однос на казната:

- * најпрвин да не се обидува да влијае врз судот во поглед на казната,
- * доколку е побарано од него, тој треба да му помогне на судот во однос на законските наредби кои се однесуваат на конкретното кривично дело за кое се води постапката, на сторителот на делото, или во поглед на упатствата кои се однесуваат на самото казнување,
- * понатаму, судот да го информира за одредени олеснителни околности кои се однесуваат на обвинетиот кој нема законски застапник да ја врши таа работа за него,
- * да достави податоци и информации до судот, ако е потребно тоа, за одредени аспекти во поглед на одземањето на имотот и реституцијата,
- * доколку смета дека судот погрешил за одредени работи во поглед на кривичното дело, должен е да го информира во врска со тоа,
- * и на крајот, доколку Обвинителството смета дека одредено тврдење од материјално-правна природа дадено од страна на одбраната е неточно, потребно е да ја информира навремено одбраната за сето тоа, а доколку и покрај сето тоа одбраната остане на таквите свои тврдења – да го повика судот да одржи *Њутнова расправа*.⁹⁵

95 Бужаровска Гордана, Спогудување на вина: Прирачник за практичари (Гордана Бужаровска, Мајкл Г. Карналас, Дејвид Пе) - Скопје: OBSE, 2010, стр.53

6.1.8 Бранителот и неговата улога

Улогата на бранителот како таква е уредена во писмените стандарди на Етичкиот кодекс на Адвокатската комора. Притоа таа се состои во:

- Бранителот е должен навремено да го извести својот клиент за можноста за изјаснување за вина, и доколку е можно тоа да го направи на убедлив начин. Меѓутоа тој мора јасно да му стави до знаење на клиентот дека изјаснувањето за вина е право на избор и дека одговорноста за изјаснувањето ја сноси самиот обвинет.
- Бранителот има обврска да го советува својот клиент дали да дава или да не дава докази во своја одбрана, но одлуката за тоа на крајот сепак треба да ја донесе самиот клиент.⁹⁶

6.1.9 Улогата на жртвите и нивните семејства во процесот на изјаснување на вина

Обвинителот има обврска да разговара со жртвата или жртвите, со нивните семејства и притоа да им ја објасни својата одлука за прифаќање на признанието за вина дадено од страна на обвинетиот или, пак, одлуката да не понуди докази за обвинението или за одредени делови од обвинението. Исто така обвинителот треба редовно да им дава информации на жртвата или жртвите, како и нивните семејства, за тоа што се случува или до каде е целата постапка. Жртвите можат да дадат „лична изјава“, во која детално ќе го елаборираат сето она што го доживеале, и какви сè последици од сето тоа претрпеле или уште трпат. Во случај на смрт на жртвата или жртвите, таква изјава можат да дадат семејства на нив. Обвинителот е должен за време на одредување на казната да го насочи вниманието на судот кон изјава дадена од страна на жртвата или жртвите, или информации за последиците од самото кривично дело врз жртвата или жртвите, односно за последиците врз целата заедница, доколку станува збор за случај од таква природа.⁹⁷

96 Бужаровска Гордана, Спогудување на вина: Прирачник за практичари (Гордана Бужаровска, Мајкл Г. Карналас, Дејвид Пе) - Скопје: OBSE, 2010, стр.53

97 Бужаровска Гордана, Спогудување на вина: Прирачник за практичари (Гордана Бужаровска, Мајкл Г. Карналас, Дејвид Пе) - Скопје: OBSE, 2010, стр.54

Глава 7 – Рамка на истражување

7.1 Стручна оправданост

Со цел овој магистерски труд да ја оправда својата стручност, во него се обидов да дадам исцрпни, конкретни и целосни одговори на определени прашања, и тоа:

1 Што претставува институтот спогодување, спогодување и признавање на вина, спогодување односно договарање за видот и висината на казната меѓу јавниот обвинител и обвинетиот во рамки на спогодувањето?

- Постапката за спогодување всушност претставува постапка во која врз основа на спогодба помеѓу јавниот обвинител и осомничениот се донесува пресуда, и за првпат со оваа постапка се овозможува договарање на странките со основна цел - донесување односно постигнување решение кое е прифатливо и за двете страни.

2 Кои се условите за да може да дојде до спогодување односно договарање за видот и висината на казната помеѓу јавниот обвинител и обвинетиот во рамки на спогодувањето?

- Предлог-спогодбата за да може да биде функционална, односно да ја исполни првичната цел - да биде прифатена и од двете страни, потребно е да содржи неколку елементи. Тие елементи можат да се поделат во неколку групи, односно категории, и тоа: воведни податоци (податоци кои се однесуваат на учесниците во постапката за спогодување, опис и правна квалификација на кривичните дела кои претставуваат дел од предлог-спогодбата), предмет на спогодувањето, изјави од странките, начин на надоместување на трошоците на постапката, завршен дел.

3 До кои граници може да се оди при намалување односно ублажување на казната?

- При спогодувањето за видот и висината на казната, казната која ќе се определи треба да биде во законски утврдените рамки за кривичното дело за кое се однесува спогодувањето, но сето тоа да не биде под границите определени со Кривичниот законик на РМ во поглед на ублажувањето на казната.

4 Положбата на јавниот обвинител, обвинетиот и судот во самата постапка за спогодување за вина, односно одмерувањето и определувањето на видот и висината на казната.

- Јавен обвинител

Доколку јавниот обвинител донел наредба за спроведување на истражна постапка за определено дело или, пак, повеќе дела, од него се очекува за тоа дело или дела да преземе поголема иницијатива, односно активно да дејствува

во однос на иницирање на постапката за спогодување и вложување напор за постигнување договор за кривична санкција која би била прифатлива и за едната и за другата страна. Најпрвин тој би требало да направи својата проценка на вредноста на доказите со кои располага за конкретниот случај и врз основа на таа проценка да донесе одлука дали да иницира постапка за спогодување, дали да употреби некоја друга процесна можност што ЗКП му ја дава или, пак, ќе спроведува редовна кривична постапка. Во ЗКП како едно од овластувањата на јавниот обвинител е наведено правото и должноста да преговара и да се спогодува со обвинетиот за признавање на вина, под услови предвидени во самиот закон.

➤ Обвинет

Една од странките која зема учество во постапката за спогодување, а воедно може да земе улога и на иницијатор за почеток на постапката за спогодување, е обвинетиот. Тој, според законот може и има право слободно да ја презентира својата одбрана, понатаму тој не може да биде присилен да даде исказ против себе или против своите блиски или, пак, да признае вина. Исто така, обвинетиот има можност да се изјасни за фактите и доказите кои се против него, а воедно да изнесе факти и докази кои одат во негова полза.

➤ Бранител

Во постапката за спогодување од моментот на нејзино отпочнување па сè до моментот на донесување одлука од страна на судот облигаторно е учеството на бранителот. Од него се очекува да дејствува со цел заштита на интересите на обвинетиот, професионалност, како и квалитет во однос на правната помош. Понатаму тој треба да биде искусен, способен со јавниот обвинител да договори санкција која би била прифатлива за обвинетиот од гледна точка на фактот каква би била санкцијата доколку би се водела редовна кривична постапка.

5 Дали може да дојде до злоупотреба на институтот спогодување?

- Од целата анализа направена во врска со оваа магистерска работа евидентно е дека може да дојде до злоупотреба на институтот спогодување, а најголема злоупотреба има во поглед на определување на висината на казната, односно се определува казна пониска (но во рамките на законскиот минимум и максимум на казната во поглед на ублажувањето на казната) од онаа казна која би му се определила доколку се водела редовната судска постапка.

7.2 Научна оправданост

Научната оправданост на темата на овој магистерски труд произлегува од фактот што овој труд претставува обид за едно сеопфатно и исцрпно разработување на спогодувањето и признавање на вина, како и спогодувањето за висината на казната, како и нејзината злоупотреба во пракса. Како магистерски труд по предметот Казнено процесно право, се обидовме во текстот да дадеме конкретни одговори на многу прашања поврзани со спогодувањето за висината на казната, како и нејзиното злоупотребување во пракса, но и да ги проблематизираме проблемите кои реално често се појавуваат во пракса.

Со овој труд се обидовме да дадеме една комплетна елаборација на тема *Спогодување за висината на казната и неговата злоупотреба во пракса*, а особено колку овој понов институт се употребува во пракса, а исто така е ставен акцент и на преголемата и симптоматична бројка на предмети кои се решени со спогодување. Според мене, врз основа на истражувањето направено за овој труд, голем е процентот на предмети кои се решени преку постапката за спогодување, било по иницијатива на јавниот обвинител, било по иницијатива на обвинетиот односно неговиот бранител. Со тоа се надеваме дека ќе побудиме уште поголем интерес кај научната јавност за нови, проширени и продлабочени научни истражувања во оваа насока, кои во иднина би дале голем придонес во збогатувањето на правната литература и кои би биле од суштинско значење за целокупното наше казнено законодавство.

7.3 Методологија

За да се докажат поставените хипотези, користевме различни методи со цел да се задоволат основните методолошки барања: општост, доверливост, објективност и систематичност, како и да се создаде целосна слика за спогодувањето за висината на казната и неговата злоупотреба во пракса. Како резултат на предностите и слабостите на методите на истражување, при изработката на магистерскиот труд користевме претежно квалитативни методи на истражување.

Во овој труд пред сè е користен методот анализа на содржина, кој ќе биде користен за да се направи анализа на различни документи и информации во врска со спогодувањето за висината на казната и неговата злоупотреба во пракса.

Исто така се користени и методот на компарација, како и методот на дедукција кој воедно послужи за извлекување на нови заклучоци од општи ставови и сознанија утврдени со спроведените анализи, и методот на индукција кој се употреби за утврдување на општи заклучоци од поединечни опсервации и анализи.

Во текот на целокупното истражување беше користена опсежна - како домашна, така и странска литература. Со адекватната употреба на методолошкиот пристап се добија суштествени податоци за предметот на истражување, појавите, процесите, ставовите и заклучоците, кои се решавачки за исполнување на целта на овој труд.

7.4 Хипотеза

Како што е наведено погоре во оваа магистерска работа, ова истражување се заснова на соодветна хипотеза која треба да се потврди или отфрли и во таа насока е неопходно да се обезбедат соодветни докази. Врз основа на истражувачкиот проблем се изведува генералната хипотеза која се заснова на тврдењето дека со спогодувањето за вина како новововедена постапка во ЗКП, од една страна се доаѓа до побрзо решавање на предметите со спогодување помеѓу јавниот обвинител и обвинетиот и почитување односно потврдување или негирање на тој договор од страна на судот, но од друга страна, пак, тоа доведува до злоупотреба на институтот спогодување, и тоа во однос на определувањето на видот и висината на казната, коешто може да се види и од големиот број на предмети кои се решени со постапката за спогодување од самото нејзино воведување со ЗКП.

Врз основа на целото мое истражување направено во однос на оваа магистерската работа, се потврдува хипотезата дека со спогодувањето за вина навистина доаѓа до побрзо, поефикасно и поекономично решавање на предметите, меѓутоа се потврди и тезата дека доаѓа до злоупотреба на институтот спогодување, на тој начин што обвинетиот добива помала казна (се разбира во границите на минимумот и максимумот на казната предвидена со закон) од онаа казна која би му била изречена доколку се водеа редовна постапка пред судот. Тоа може да се види и од пресудите на Основниот суд во Кочани кои се дадени како пример во оваа магистерска работа.

7.5 Теза

Целта на овој магистерски труд е да се анализира постапката која е воведена со ЗКП - постапка за спогодување за вина, односно како може да дојде до спогодување, условите кои е потребно да се исполнат за да дојде до спогодување, помеѓу кои странки се врши спогодувањето, каква е нивната улога односно положба во сето тоа и сл. Понатаму откако странките ќе се определат за спогодување, на кој начин ќе се определи видот и висината на казната за лицето кое е обвинето, а притоа потребно е да се почитуваат законскиот минимум и максимум на казната определени со закон.

Исто така, во овој труд елаборираме и за положбата на секоја од странките во постапката за спогодување за вина, при што со самото нивно одлучување за оваа постапка автоматски доаѓа и до спогодување за видот и висината на казната која ќе ја добијат. Односно елаборираме за положбата на јавниот обвинител во целата таа постапка, понатаму за положбата на лицето кое е обвинето, положбата на судот во целата постапка, во кои фази од постапката може да дојде до спогодување, под кои услови, кои одлуки можат да произлезат од спогодувањето и сл. Понатаму акцентот во овој магистерски труд е ставен на спогодувањето за видот и висината на казната помеѓу јавниот обвинител и лицето кое е обвинето. Притоа детално и прецизно анализираме кој е законски минимум и максимум на казна за делото за кое лицето е обвинето и до кои граници може да се оди при определување на висината на казната. Поаѓајќи од тоа дека со спогодувањето за вина се доаѓа до поефикасна и пофлексибилна постапка, а со самото тоа и побрзо решавање и завршување на предметите од страна на судот, може да дојдеме до заклучокот дека оваа постапка за спогодување за вина, а со самото тоа и спогодување за видот и висината на казната има позитивни страни, но исто така и негативни страни. Како една од негативностите на оваа постапка е тоа што може да дојде до нејзина злоупотреба, што може да се види и од големата и симптоматична бројка на предмети кои се решени со спогодување од моментот кога оваа постапка е воведена со ЗКП, како и тоа дека скоро поголемиот број од предметите се решаваат со спогодување без притоа да се провери дали тие можат или не можат да бидат опфатени со постапката за спогодување.

Заклучок

Со ЗКП се воведени три нови постапки, и тоа: постапка за спогодување, постапка за медијација и постапка за издавање на платен налог, а воедно е проширен и опсегот на скратената постапка. Во овој магистерски труд акцентот го ставив на постапката за спогодување, како и нејзината злоупотреба. Спогодувањето за вина може да се појави во неколку облици кои притоа не се исклучуваат меѓу себе и можат да се комбинираат, и тоа: *fact bargaining* – ако обвинетиот даде изјава за признавање на вина, согласност за селективно признавање на фактите; *charge bargaining* – спогодување за содржината на обвинителниот акт во однос на правната квалификација и описот на кривичните дела. Исто така постојат и посебни облици за спогодување, и тоа: *nolo contendere pleas* – без давање изјава за признавање на вина од страна на обвинетиот, санкцијата се прифаќа; *alford pleas* – облик на спогодување каде обвинетиот не ја признава вината, тука се изјаснува дека обвинителството има доволно докази за утврдување на вината надвор од секако разумно сомневање; *sentence bargaining* – признавањето на вина од страна на обвинетиот води кон ублажување или намалување на казната, односно со определување на казна која би била помала од онаа казна која би ја определил судот доколку се водела редовна судска постапка за тоа кривично дело. Всушност постапката за спогодување претставува постапка во која врз основа на спогодба помеѓу јавниот обвинител и осомничениот се донесува пресуда, и за првпат со оваа постапка се овозможува договарање на странките со основна цел донесување односно постигнување решение кое е прифатливо и за двете страни. Основни карактеристики со кои се одликува постапката за спогодување се: *тежина на кривичното дело, согласност од обете страни, модел на спогодување, ублажување на казна, дали признанието е предуслов за спогодувањето, предмет на спогодување, кога е можно спогодувањето, заштита на оштетениот, задолжително присуство на бранителот, забрана за учество на судот во спогодувањето*. Предлог-спогодбата за да може да биде функционална, односно да ја исполни првичната цел, да биде прифатена и од двете страни, потребно е да содржи неколку елементи. Тие елементи можат да се поделат во неколку групи односно категории, и тоа: *воведни податоци (податоци кои се однесуваат на учесниците во постапката за спогодување, опис и правна квалификација на кривичните дела кои претставуваат дел од предлог-спогодбата), предмет на спогодувањето, изјави од странките, начин на надоместување на трошоците на постапката, завршен дел*.

Откако предлог-спогодбата ќе биде потпишана од двете страни и ќе биде поднесена до судот, од тој момент започнува втората фаза од самата постапка за спогодување која, пак, се карактеризира односно се однесува на судска оценка на

предлог-спогодбата. Во фаза која се однесува на оценка на предлог-спогодбата, акцентот е ставен на судијата на претходна постапка односно тој ја има главната улога во оваа фаза. На посебно рочиште кое судијата на претходна постапка го закажува во рок од 3 дена по приемот на предлог-спогодбата се разгледува предлог-спогодбата. Рокот којшто е даден од 3 дена е со цел постапувањето да се одвива ефикасно и брзо. На ова рочиште се повикуваат обете страни - и осомничениот со неговиот бранител и јавниот обвинител. Судијата, одлуката во однос на предлог-спогодбата може да ја донесе во форма на решение или во форма на пресуда во зависност од тоа дали ја оценил како прифатлива или не. Надлежниот суд ќе донесе пресуда која се заснова врз предлог-спогодбата доколку предлог-спогодбата биде оценета како прифатлива, и во тој случај, при донесување на ваква пресуда судот не смее да изрече санкција поразлична од кривичната санкција наведена во предлог-спогодбата. Од ова произлегува дека судот доколку ја прифати предлог-спогодбата не смее да прави никакви измени во однос на санкцијата која е предложена, а за која странките во постапката се договориле. Доколку, пак, судот смета дека санкцијата како таква целосно не е прифатлива, ќе донесе решение со кое ќе ја одбие предлог-спогодбата, по што сите списи се враќаат кај јавниот обвинител, односно се продолжува понатаму со постапувањето.

Законот за одредување на видот и одмерување на висината на казната е објавен во „Сл. весник на Република Македонија“ бр.199 од 30.12.2014 година. Притоа со овој закон е уредено одредувањето на видот и одмерувањето на казната, понатаму договарањето за видот и висината на казната помеѓу обвинетиот и јавниот обвинител во рамки на спогодувањето, а исто така е уредено и формирањето, мандатот, составот и надлежностите на Комисијата за воедначување на казнената политика. Законот содржи 24 члена поделени во 6 глави и 5 прилози. Основна цел поради која е донесен овој закон е да дојде до воедначување на казнената политика во однос на изрекувањето на казните од судовите во Република Македонија, и тоа преку утврдување и пропишување на објективни критериуми за одредување на видот како и одмерување на висината на казната.

Во Република Македонија со Законот за одредување на видот и одмерување на висината на казната за првпат се основа Комисија за воедначување на казнената политика, чија основна улога ќе биде да се грижи за воедначување на казнената политика во изрекување на казните, преку предлагање на критериуми за одредување на видот и одмерување на висината на казната. Оваа Комисија претставува независно и советодавно тело, чија основна цел е да се грижи за воедначување на казнената политика во изрекувањето на казните преку предлагање на критериуми за одредување на видот и одмерување на висината

на казната. Собранието на Република Македонија го избира составот на Комисијата. Имено, таа е составена од *седум члена*, од кои: *два члена* по предлог на Јавниот обвинител на Република Македонија се избираат од редот на јавни обвинители со најмалку 10 години работно искуство во кривичната материја, *два члена* по предлог на Судскиот совет на Република Македонија се избираат од редот на судии со најмалку 10 години работно искуство во кривичната материја, *еден член* по предлог на Адвокатската комора на Македонија се избира од редот на адвокатите со најмалку 10 години работно искуство во кривичната материја, *еден член* по предлог на министерот на правда се избира од редот на редовните или вонредните професори по предметите од казнената област, *еден член* по предлог на Владата на Република Македонија се избира од редот на редовните или вонредните професори по предметите од казнената област. Членовите на Комисијата имаат мандат од четири години, со право на повторен избор. Претседателот на Комисијата има мандат од две години со право на повторен избор, а притоа тој се избира од редот на членовите на самата Комисија. Седиштето на Комисијата е во Министерството за правда и таа во односите со други лица или односи настапува со свое лого кое самата си го утврдува. На член на Комисијата мандатот може да му престане и пред истекот на времето за кое е избран поради следните причини: по негово лично барање, поради смрт и ако трајно ја загуби способноста за вршење на функцијата. Надлежности на Комисијата според законот се: да ја следи и анализира казнената политика на судовите во Република Македонија во однос на целите на казнувањето (казната која е утврдена, казната која му се заканува, способноста за вина, превенција, рехабилитација, како и пресудите кои се донесени врз основа на спогодбата помеѓу обвинетиот и јавниот обвинител), да предлага мерки кои се однесуваат на обезбедување на правичност и сигурност во исполнувањето на целите на казнувањето, заради избегнување на диспаритет кој е неоправдан помеѓу сторителите на кривичните дела со слични карактеристики, а кои се осудени за исти или слични кривични дела, со почитување на диспозицијата на судот при оцената на олеснувачките и отежнувачките околности, да доставува предлози до Министерството за правда на Република Македонија за дополнување и изменување на Кривичниот законик и Законот за одредување на видот и одмерување на висината на казната, да доставува до Министерството за правда шестмесечни извештаи за прашања кои спаѓаат во нејзина надлежност, а потоа за тоа Министерството за правда ја известува Владата на Република Македонија, да доставува известувања до Советот на јавни обвинители, Врховниот суд на Република Македонија, Судскиот совет на Република Македонија и Јавниот обвинител на Република Македонија за примената на овој закон по судовите и да дава предлози и укажувања за начинот на воедначување на казнената политика.

Одмерувањето на кривичната санкција односно казната претставува конкретизација на казната пропишана со закон, односно избор и изрекување на санкција која одговара на делото кое е сторено и сторителот кој го извршил. При одмерување на казната судијата треба да води сметка на целите за казнувањето кои се определени со закон, понатаму да се грижи да бидат утврдени и докажани сите околности поврзани со кривичното дело, а кои се од големо значење за одмерување на казната, низ една формална процедура, така што од сето тоа може да се заклучи дека тој не може одлуката да ја донесува исклучиво и само од сопствено наоѓање. Судијата врши одредување на видот и одмерување на висината на кривичните санкции преку *два основни критериуми*, и тоа: *објективна категоризација на кривичното дело и поранешниот живот на сторителот на кривичното дело*.

Во текот на самата истражна постапка, како и во скратената постапка, сè до поднесувањето на обвинителниот предлог, при договарањето на обвинетиот и јавниот обвинител не може да биде договорена помеѓу нив казна која е помала од 50% од онаа казна што би била изречена за тоа дело или дела за кои се товари обвинетиот, со правилна примена на одредбите од Законот за одредување на видот и одмерување на висината на казната, во редовната судска постапка. Додека, пак, во фазата на оцена на обвинителниот акт при договарањето помеѓу јавниот обвинител и обвинетиот не може да биде договорена помеѓу нив казна помала од 60% од казната што би била изречена со правилна примена на одредбите од Законот (кој погоре е наведен), во редовната судска постапка.

Институтот спогодување за вина има и позитивни и негативни страни кои всушност произлегуваат од него. Неговите позитивни страни се: *растоварање на судот, непостоење на ограничување на тежината и природата на кривичното дело за кои е дозволено спогодувањето, скратување на постапката, заштеда на време, заштеда на човечки ресурси, заштеда на трошоци, проактивна улога на странките, стабилност на пресудата, обвинетиот не се соочува со долготрајна неизвесност за пресудата, намалување на казната*. Додека, пак, негативни страни се: уште на самиот почеток од постапката може да се забележи недостаток на спогодувањето. Имено, и тоа во *иницирањето на постапката за спогодување*, понатаму јавниот обвинител има *надредена положба во постапката за спогодување*, врз обвинетиот се врши *притисок, попуштање* на сторителот на кривичното дело и негово полесно казнување, *нееднаков третман на обвинетите, откажување од повеќе уставно загарантирани права* како што се: правото на жалба, (по донесување на пресудата од судот по предлог-спогодбата, обвинетиот не може да поднесе жалба како во редовната судска постапка), понатаму изостанува фазата во која обвинетиот се запознава со сведоците, како и со доказите со кои располага јавниот обвинител во однос

на кривичното дело, понатаму *невоедначена судска постапка* во однос на изрекувањето на кривични санкции за исти или слични помеѓу себе кривични дела, непостоење на *пресметана просечна кривична санкција* за различни кривични дела во изминатите неколку години во судската практика.

Користена литература

Преглед на литература (REFERENCES):

1. Boyse Roland, Dripps Donald, Perkins Rollin, Criminal Law and Procedure, Cases and Materials, 9-th Edition, Foundation Press, New York, 2004
2. Bohlander, Michael, Plea Bargaining-Waiver of Right to Appeal, The Journal of Criminal Law, 2005
3. Baldwin J. Pre-Trial Justice, A Study of Case Settlement in Magistrate's Courts, Basil Blackwell Ltd. Oxford, 1985
4. Baldwin J. & McConville M., Negotiated justice: pressures on defendants to plead guilty, London: Martin Robertson, 1977
5. Cirese, V, Bertucci, V, The New Italian Criminal Procedure for Foreign Jurists, 2-nd edition, 1993
6. Albrecht Hans-Jörg, Criminal Prosecution: Developments, Trends and Open Questions in the Federal Republic of Germany, European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice, Vol. 8/3, 245–256, 2000
7. Buckle, Suzann R Thomas, Buckle Leonard G., Bargaining for justice: case disposition and reform in the criminal courts, London; New York: Praeger, 1977
8. Boari, Nikola and Gianluca Fiorentini, An Economic Analysis of Plea Bargaining: the Incentives of the Parties in the Mixed Penal System, International Review of Law and Economics, Vol. 21. Issue 2, June, 2001, p.p. 213-231, copyright: Elsevier Science Inc.
9. Cook, Joseph G. & Marcus Paul, Criminal Procedure, 5-Th. Edition, Lexis Publishing, 2001
10. Cammack M. E., Garland N. M., Advanced Criminal Procedure, West Group, St. Paul, Minn. 2001;
11. Dervieux, Valerie, The French System, in European Criminal Procedures, Ed. by, Delmas-Marty, Mirreille and Spencer, J. R., Cambridge University Press, 2002.
12. Dubber Markus Dirk, American Plea Bargains, German Lay Judges, and the Crisis of Criminal Procedure, *Stanford Law Review*, Vol. 49, No. 3. (Feb., 1997), pp. 547-605.
13. Goldstein Abraham S., Marcus Martin; The Myth of Judicial Supervision in Three "Inquisitorial" Systems: France, Italy and Germany, *The Yale Law Journal*, Vol. 87, No. 2. (Dec., 1977), pp. 240-283.
14. Elliot Catherine, French Criminal Law, Willan Publishing, Devon, UK, 2001
15. Fisher George, Plea bargaining's triumph: a history of plea bargaining in America, Stanford University Press, 2003

16. Juy-Birmann Rodolphe, The German System, in European Criminal Procedures, Ed. by, Delmas-Marty, Mirreille and Spencer, J. R., Cambridge University Press, 2002
17. Herrmann Joachim, The Rule of Compulsory Prosecution and the Scope of Prosecutorial Discretion in Germany, *The University of Chicago Law Review*, Vol. 41, No. 3. (Spring, 1974), pp. 468-505.
18. Israel, Jerold H., Kamisar, Yale & LaFave Wayne R. Criminal Procedure and the Constitution, Leading Supreme Court Cases and Introductory Text, 2003 Edition, Thomson-West
19. Johnson Philip E., Criminal Procedure, Cases and Materials, 3-rd Edition, American Casebook Series, West Group, St. Paul, Minn. 2000
20. Kamisar Y., LaFave W. R., Israel J. H., King N. J., Modern Criminal Procedure, Cases, Comments and Questions, 9-th edition, American Casebook Series, West Group, St. Paul, Minn. 1999
21. Krapac Davor,
 - 1-Krivicno procesno pravo, knjiga1, Pravni fakultet Sveucilishtu u Zagreb, Zagreb, 2005
 - 2-Engleski kazneni postupak, Pravni fakultet Sveucilishtu u Zagreb, Zagreb, 1995
22. Krstulovic Antonija, Nagodbe stranaka u suvremenom kaznenom postupku, Kaznenopravno-kriminalisticka biblioteka "Vladimir Bayer", HUKZP, MUP Hrvatske, Zagreb, 2007
23. LaFave R. W., Israel J. H., King N. J., Criminal Procedure, 4-th edition, Hornbook Series, Thomson West
24. Langbein John H., Land without Plea Bargaining: How the Germans Do It, *Michigan Law Review*, Vol. 78, No. 2. (Dec., 1979), pp. 204-225.
25. Loewy Arnold H., Criminal Procedure, Cases, Materials and Questions, Anderson Publishing Co. Cincinnati, Ohio
26. Maffei, Stefano, Negotiations on evidence, Negotiations on sentence, (Adversarial experiments in Italian Criminal Procedure), *Journal of International Criminal Justice*, 2 (2004), p. 1050-1069, Oxford University Press, 2004
27. McConville, Mike, Plea Bargaining: Ethics and Politics, pp. 562-587, *Journal of Law and Society*, Vol 25, No. 4, 1998
28. Pavisic, B. Ed. and Insolera G., Giostra G. Talijanski Kazneni Postupak, Pravni Fakultet Sveucilishta u Rijeci, 2002
29. Perrodet, Antoinette, The Italian System in European Criminal Procedures, Ed. by, Delmas-Marty, Mirreille and Spencer, J. R., Cambridge University Press, 2002
30. Rosett Arthur , Donald R. Cressey, Justice by consent: plea bargains in the American courthouse, Philadelphia: Lippincott, c 1976

31. Saltzburg, Stephen A. & Capra, Daniel J. American Criminal Procedure, West Group, St, Paul, Minn., 2000
32. Senna, Joseph J. & Siegel, Larry J. Introduction to Criminal Justice, West Publishing Group, 1978
33. Spencer, J. R. and Delmas-Marty, Mirreille, Eds., European Criminal Procedures, Cambridge University Press, 2002
34. Sprack John, Criminal Procedure a Practical Approach, 10-th Edition, Oxford University Press, 2005
35. Tulkens, Françoise, Negotiated Justice, in European Criminal Procedures, Ed. by, Delmas-Marty, Mirreille and Spencer, J. R., Cambridge University Press, 2002
36. Haddad, James B., Meyer, Linda R., Zagel, James B., Starkman Gary L. & Bauer, William J. Criminal Procedure, Cases and Comments, 5-th Edition, Foundation Press, New York, 1998
37. Yue, Ma, Prosecutorial Discretion and Plea Bargaining in the USA, Germany, France and Italy: A Comparative Perspective, International Criminal Justice Review, 2002, 12, 22
38. Бужаровска-Лажетик Гордана, Начини за забрзување на казнената постапка во европските законодавства, Зборник на Правен факултет, Јустинијан Први, Скопје
39. Проф. д-р Лазетик Бужаровска Гордана, проф. Калајџиев Гордан, доцент д-р Илиќ Димовски Дивна, Казнено процесно право, Скопје 2015
40. Бужаровска Гордана, Спогудување на вина: Прирачник за практичари (Гордана Бужаровска, Мајкл Г. Карнакас, Дејвид Ре) - Скопје: OBSE, 2010
41. Проф. д-р Гордана Лажетик – Бужаровска, Новоедначената казнена политика и нејзиното влијание врз спогудувањето за кривичната санкција, според Законот за кривична постапка
42. Проф Гордана Бужаровска – Лажетик, проф. Лазар Нанев, проф. Олга Кошевалиска, Слободното судско уверување и индивидуализацијата на санкциите во светлината на законските решенија за воедначување на казнената политика
43. Проф. д-р Гордана Бужаровска, Правен факултет ”Јустинијан Први”, Скопје асс. м-р Бобан Мисоски, Правен факултет “Јустинијан Први”, Скопје, Спогудување и медијација, Скопје, мај 2009
44. Проф. д-р Никола Тупанчески, проф. д-р Гордана Лажетик – Бужаровска - Парадоксот на македонското законодавство
45. Судска пракса на Европскиот суд за човекови права во однос на Македонија до крајот на 2015 – AIRE Центарот во соработка со Владињот агент и Бирото за застапување на Република Македонија пред Европскиот суд за човекови права, 2016

46. Нича Јани – судија на Основен суд Скопје 1 Скопје, Коневска Маја – јавен обвинител во Основно јавно обвинителство за гонење на организиран криминал и корупција, Кадиев Дељо – адвокат, Забрзани постапки, Прирачник, 2013
47. Доцент д-р Витларов Тодор, Новата улога на јавниот обвинител во кривичната постапка 2011 – 2012
48. Проф. Марко Зврлевски, проф. Тодор Витларов, проф. Јован Илиевски – Практична примена на спогодувањето за видот и висината на кривичната санкција во првата година од примената на новиот Закон за кривична постапка – Скопје, 2016
49. Камбовски Владо:
1 - Актуелни проблеми на казнената политика, МРКПК, год. 12 бр. 1, 2005 година
2 - Стратегија за реформа на судството: Панацеа или Пандорина кутија, *Зајакнување на независноста и ефикасноста на судството*, Калајџиев, Г., ed., Скопје, Сараево, 2005
50. Закон за кривична постапка
Службен весник на РМ, бр. 150 од 18.11.2010 година
51. Закон за одредување на видот и одмерување на висината на казната
Сл. весник на Р. Македонија, бр.199 од 30.12.2014 година
52. Тајд Брашер Лидија, Анализа на македонската казнена политика и препораки за нејзиниот иден развој: Кон поеднообразен систем, декември 2012
53. Спогодување за вина за практичари <http://justicia.mk/novost.asp?cnd=332>
54. Забрзани постапки, прирачник 2013, Академија за судии и јавни обвинители
<http://www.jpacademy.gov.mk/upload/PDF%20Files/Priracnik%20modul4.pdf>
55. Упатства за одредување на видот и висината на казната, јули 2013